

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

SOUČASNÍ ITALŠTÍ AUTOŘI DETEKTIVNÍCH ROMÁNŮ:
ANDREA CAMILLERI A GIANRICO CAROFIGLIO

Vedoucí práce: Mgr. et. Mgr. Václav Grubhoffer, Ph.D.

Autor práce: Dario Siviglia

Studijní obor: Italský jazyk

Ročník: 3.

2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

České Budějovice 25. června 2021

Dario Siviglia

Poděkování

Zde bych rád poděkoval Mgr. et. Mgr. Václavu Grubhofferovi, Ph.D. za jeho odborné vedení, připomínky k práci a pravidelné konzultace. Rovněž děkuji za doporučenou literaturu a poskytnutý podklad k tvorbě této práce. Zároveň bych chtěl poděkovat své rodině za jejich neustálou podporu.

Anotace

Předkládaná bakalářská práce se zabývá životem a literární tvorbou dvou novodobých italských autorů detektivních románů, kterými jsou Andrea Camilleri a Gianrico Carofiglio. První tematická kapitola uvádí detektivní žánr do kontextu moderní italské literatury. Následuje popis historického vývoje a postupné expanze italské detektivky z Itálie až na území České republiky, kde se tato díla vzápětí začala překládat do českého jazyka. Druhá a třetí kapitola jsou věnovány výše uvedeným autorům. Nejprve jsou stručně vypsány biografické informace a dále následuje analýza jejich literární tvorby se zaměřením na romány *Hliněný pes* a *Nevědomý svědek*. Čtvrtá kapitola se zabývá díly obou autorů z komparatistického hlediska.

KLÍČOVÁ SLOVA

Italská detektivka, Andrea Camilleri, Gianrico Carofiglio

Abstract

The presented bachelor thesis deals with the life and literary work of two contemporary Italian authors of detective novels, Andrea Camilleri and Gianrico Carofiglio. The first thematic chapter introduces the detective genre in context of modern Italian literature. Follows a description of the historical development and gradual expansion of the Italian detective story all across Europe and to the Czech Republic, where these works immediately began to be translated into the Czech language. The second and third chapters are devoted to the two authors mentioned above. First, their biographical information is briefly listed, followed by an analysis of their literary work with emphasis on the novels *Il cane di terracotta* and *Il testimone inconsapevole*. The fourth chapter deals with the works of both authors from a comparative point of view and tries to map their differences and similarities.

KEYWORDS

Italian detective story, Andrea Camilleri, Gianrico Carofiglio

Obsah

Úvod	7
I. Detektivní žánr v moderní italské literatuře.....	8
I.1 „Il giallo“ 21. století a jeho hlavní představitelé.....	11
I.2 Italské detektivní romány v českém prostředí a jejich překlady.....	13
II. Andrea Camilleri.....	17
II.1 Život a osobnost.....	17
II.2 Detektivní tvorba.....	18
II.3 České překlady autorových děl: <i>Tvar vody a Hliněný pes</i>	21
II.4 <i>Hliněný pes</i>	25
II.4a Prostředí.....	25
II.4b Protagonisté.....	27
II.4c Motivy a témata.....	29
III. Gianrico Carofiglio	31
III.1 Život a osobnost.....	31
III.2 Detektivní tvorba.....	33
III.3 České překlady autorových děl: <i>Nevědomý svědek a Přejichodné dokonalosti</i>	36
III.4 <i>Nevědomý svědek</i>	37
III.4a Prostředí.....	37
III.4b Protagonisté.....	38
III.4c Motivy a témata.....	40
IV. Srovnání děl Camilleriho a Carofiglia.....	42
Závěr.....	45
Riassunto.....	47
Literatura a elektronické zdroje.....	49

Úvod

Tato bakalářská práce je zaměřena na italský detektivní žánr a jejím hlavním tématem je představení dvou ústředních autorů novodobé italské detektivní literatury a následná analýza jejich literární tvorby. Myslím si, že se italskému detektivnímu žánru nevěnuje tolik pozornosti, kolik by zasluhoval, a to zejména v České republice. Jedním z cílů této práce je tedy zdůraznit význam italské detektivky v kontextu národních literatur a poukázat na její nepostradatelnou roli ve vývoji celosvětové detektivní fikce.

Práce je strukturována do čtyř kapitol. V první kapitole obecně uvedu italský detektivní žánr do souvislosti s moderní italskou literaturou a stručně popíšu historický vývoj detektivního románu od 40. let 19. století až po současnost. Itálie byla během své historie svědkem nespočtu drastických sociálních změn, které podstatně ovlivnily i vývoj literatury. V práci proto představím přední italské detektivky a budu je analyzovat vzhledem k aktuálnímu rozpoložení italské společnosti. Jak pravil italský teolog Sergio Quinzio: *„Žijeme v konkurenční společnosti plné rivality, kde je agresivní chování způsob, jak docílit svého.“* V závěru kapitoly pak obracím pozornost na českou literární scénu a na překlady italské detektivní literatury do českého jazyka.

Druhá a třetí kapitola je věnována dvěma vybraným autorům, kterými jsou Andrea Camilleri a Gianrico Carofiglio. Zabývám se především jejich literární tvorbou a důvody, proč se stali předními představiteli novodobé italské detektivní literatury a co způsobilo jejich celosvětový ohlas. Od každého autora jsem zvolil jedno z děl přeložených do češtiny a podrobil ho detailní analýze z hlediska jazykového a významového, kde se zaměřuji na popisy prostředí, charakterů hlavních postav a autorovy skryté motivy. Ve čtvrté a poslední kapitole tato dvě díla analyzuji znovu, tentokrát ale z komparatistického hlediska. Hledám společné rysy, motivy a tematiky a srovnávám, v čem se knihy naopak liší.

Doufám, že touto prací v mnoha čtenářích obnovím zájem o italskou kulturu, realie, a především o detektivní žánr, který je nedílnou součástí celé italské literární tradice.

I. Detektivní žánr v moderní italské literatuře

Nové literární žánry se nerodí jen tak samovolně. Vždy mají své předchůdce, kterými jsou do jisté míry ovlivněny a na které reagují.¹ „Il giallo“ je italské označení pro literární žánr zrozený v polovině minulého století, jehož ústředními tématy jsou zločin a vražda, a který je rovněž jakousi reakcí na předešlé literární směry a jejich představitele.² Již v dílech Oidipa, Sofokla či v samotné Bibli můžeme nalézt prvky tohoto literárního žánru (zločin-detektiv-vyšetřování a pátrání-objev-trest), to ale není dostačující pro to, abychom mohli hovořit o detektivním románu jako takovém. Až do 40. let 19. století v literatuře totiž chyběl zásadní prvek tohoto žánru, a tím je profesionální kriminální vyšetřování (policií či soukromým detektivem).³

Italské označení pro detektivní žánr v literatuře vzniklo až roku 1929, kdy světoznámé nakladatelství Arnoldo Mondadori Editore vydalo první díl z rozsáhlé řady příběhů pod názvem *I Libri Gialli* (Žluté knihy).⁴ Název, a především specifická barva obálek těchto výtisků byly inspirací pro vznik nového termínu „il giallo“ („žlutá“), který v italském jazyce nahradil výraz „genere poliziesco“ (tzv. „kriminální žánr“) a zobrazuje určitou naraci, ve které vždy najdeme tři ústřední témata: zločin, vyšetřování a trest.⁵

Za otce detektivního žánru v Itálii je považován autor Augusto De Angelis (1888–1944). Vytvořil novou literární postavu komisaře De Vincenziho, která ale velký ohlas nezískala, a to nikoliv kvůli nezájmu čtenářů, ale kvůli fašismu, který v Itálii panoval od 20. let 20. století, a tomu, jaký pohled měl režim na literární žánr s detektivní či policejní tematikou. Ve snaze o ustavení obecného řádu a o odstranění zločinecké tematiky z literární scény, fašistická cenzura nařídila zabavení všech detektivních románů a zastavila činnost slavného nakladatelství Mondadori. De Angelis byl za své články v periodiku *Gazzetta del Popolo* prohlášen za antifašistu a následně uvězněn. Jeho romány jsou plné postav zlodějů a prostitutek, což bylo pro tehdejší cenzuru nepřijatelné.⁶

¹ Stefano BENVENUTI, Gianni RIZZONI, *Il romanzo giallo, storia, autori, personaggi*, Mondadori, Milano 1979, s. 11.

² [https://it.wikipedia.org/wiki/Giallo_\(genere\)#Storia_del_giallo](https://it.wikipedia.org/wiki/Giallo_(genere)#Storia_del_giallo) (přístup 16.3.2019).

³ Giulio FERRONI, *Storia della letteratura italiana. IV, Il Novecento*, Einaudi, Milano 1991, s. 360.

⁴ <http://www.cartesio-episteme.net/cap1.htm> (přístup 16.3.2019).

⁵ https://it.wikipedia.org/wiki/Storia_del_giallo (přístup 16.3.2019).

⁶ <http://www.sitocomunista.it/rossoegiallo/autori/deangelis.html> (přístup 17.3.2019).

Surovost, nečestnost, kriminalita a podvody začaly růst již ke konci 18. století⁷ a bezpečnost občanů začala klesat. Jednou z reakcí na tento společenský úpadek morálky byl britský román *A Study in Scarlet* (Studie v šarlatové, 2013), vydaný roku 1887, ve kterém spisovatel Arthur Conan Doyle (1859-1930) poprvé představil světu proslulou literární postavu detektiva Sherlocka Holmese.⁸ Tento román je považován za jeden z dvojice románů (druhým je *The Murders in the Rue Morgue* od E.A.Poea, Vraždy v ulici Morgue, 1964), které odstartovaly detektivní žánr jako takový.⁹ Přesto se nadále vedou debaty o tom, že tento žánr započal již dříve, a to v samotné Itálii. Existuje totiž italský román, mnohem méně proslulý, s názvem *Il mio cadavere* od Francesca Mastrianiho (1819–1891), vydaný již roku 1853, který obsahuje literární prvky spadající do detektivního žánru. V románu například figuruje jistý doktor Weiss, který koreluje s postavou Sherlocka Holmese a není nerozumné předpokládat, že Mastrianiho román mohl být pro Doylea inspirací.¹⁰

Samé počátky detektivního žánru v Itálii sahají až do poloviny 16. století k italskému autorovi Cristoforu Armenovi (pol. 16. století – neznámo) původem ze Středního východu, jehož text inspiroval reprezentanta osvícenství Voltaira k sepsání díla *Zadig čili Osud*, ve kterém má pozorný čtenář možnost nalézt prvky novodobé „detektivky“.¹¹

Pojďme zpátky do 20. století, do století největšího rozmachu detektivního románu, a to nejen v Itálii, ale po celém světě. Zde bych rád ve stručnosti představil italského spisovatele ukrajinského původu, Giorgia Scerbanenca (1911-1969). Romány tohoto autora, například *Venere privata* (Soukromá Venuše, 1985, Naše vojsko) nebo *Traditori di tutti* (Podrazáci, 1985, Naše vojsko), hrály důležitou roli ve vývoji detektivního žánru, především v italské literatuře.¹² Scerbanenco v nich totiž popisuje, spíše kritizuje, skutečný stav italské společnosti 60. let, která byla plná korupce, násilí, a zbavená veškerých iluzí o prosperitě.¹³ Velkou část svého

⁷ <http://vcp.e2bn.org/justice/> (přístup 17.3.2019).

⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/A_Study_in_Scarlet (přístup 17.3.2019).

⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/The_Murders_in_the_Rue_Morgue#Literary_significance_and_reception (přístup 19.3.2019).

¹⁰ <https://www.ilpost.it/2016/05/02/atlante-investigatori-italiani/> (přístup 19.3.2019).

¹¹ https://it.wikipedia.org/wiki/Poliziesco#Storia_del_poliziesco (přístup 06.07.2021)

¹² https://it.wikipedia.org/wiki/Giorgio_Scerbanenco#Carriera_letteraria (přístup 19.3.2019).

¹³ https://www.repubblica.it/r2-fotorep/2017/11/08/news/com_era_dura_la_malavita_milanese-180548241/; https://it.wikipedia.org/wiki/Criminalit%C3%A0_in_Italia#Piemonte (přístup 20.3.2019).

života strávil Scerbanenco v Miláně, kde se zároveň odehrává děj většiny jeho románů, příkladem je sbírka 22 detektivních příběhů *Milano Calibro 9*, z roku 1969.¹⁴

V 70. letech byla aktivní dvojice spisovatelů, kteří úzce spolupracovali při tvorbě detektivních románů a kteří jsou mezi čtenáři velmi oblíbeni, Carlo Fruttero (1926 – 2012) a Franco Lucentino (1920 – 2002). Z titulů této dvojice byly do češtiny přeloženy například *La donna della domenica* (1972, Paní z neděle, 1979) nebo *La verità sul caso D* (1989, Pravda o případu D., 1998). Ze 70. let ještě zmíním ferrarského doktora filozofie, autora a scénáristu, Massima Felisattiho (1932 – 2016), který strávil svá léta v Římě a ve svých dílech zachytil atmosféru hlavního města. Zde se rovněž setkal se svým dobrým přítelem Fabiem Pittoru (1928 – 1995), a spolu napsali několik úspěšných detektivních románů (*Violenza a Roma*, *La madama*), které byly následně zfilmovány. Z Felisattiho detektivní tvorby byla do češtiny přeložena zatím dvě díla: *Violenza a Roma* (1973, Římské aféry I, 1987) a *Qui Squadra Mobile* (1978, Římské aféry II, 1988).

V 80. letech 20. století se detektivní žánr v Itálii poněkud změnil. Tematika románů byla spíše existenciálního typu a centrem pozornosti začaly být sociální a politické problémy.¹⁵ Toto je zároveň období, kdy se na literární scéně objevili autoři, kterými se budu dále zabývat, jako Andrea Camilleri (1925) nebo Carlo Lucarelli (1960), významný představil tzv. „noir“, hororově laděné detektivky.¹⁶

Zásadním obdobím v historii italské detektivky byla 90. léta 20. století. Přestože kořeny tohoto žánru sahají v Itálii až do poloviny 19. století, jeho autoři nikdy nepatřili mezi významné a studované spisovatele.¹⁷ Italský detektivní žánr vznikl na Sicílii, což je rodné místo nejvýznamnějších italských autorů tohoto žánru. Jedním z prvních byl Leonardo Sciascia (1921–1989), který položil základy literatury o organizovaném zločinu, následovali současní detektivkáři jako například výše uvedený Camilleri (1925), Gaetano Savatteri (1964) nebo

¹⁴ [https://it.wikipedia.org/wiki/Milano_calibro_9_\(racconti\)](https://it.wikipedia.org/wiki/Milano_calibro_9_(racconti)) (přístup 20.3.2019).

¹⁵ https://it.wikipedia.org/wiki/Storia_del_giallo#Dagli_anni_ottanta_ad_oggi (přístup 20.3.2019).

¹⁶ Kateřina BOHADLOVÁ a Alice FLEMROVÁ, ed. *Hořký život: antologie současné italské prózy a dramatu*. Praha: Havran, 2007, *Tvůrce tmavomodrých záhad*, C. Lucarelli, s. 190-192.

¹⁷ <https://www.linkabile.it/storia-di-francesco-mastriani-il-primo-scrittore-di-gialli-in-italia/> (přístup 21.06.2021)

Gianrico Carofiglio (1961), kteří se jím do jisté míry inspirovali. Svůj nesouhlas s aktuálním děním v zemi plné korupce, trestných činů a mafie zobrazují ve svých dílech.¹⁸

I.1 „Il giallo“ 21. století a jeho hlavní představitelé

V 90. letech minulého století se detektivní román se svými podžánry jako například thriller,¹⁹ noir nebo horror²⁰ rozšířil do literatur po celém světě. I na italském území je tento žánr v plném rozmachu a jeho přední autoři, kteří se věnují vyprávění příběhů o přestupcích, zločinech a vraždách, pomalu utvářejí jistou typologii komisařů, detektivů a policistů, kteří se brzy stávají hrdiny detektivní fikce. Dovolují si říci, že některé z nich, například postavu komisaře Montalbana, bychom dokonce mohli porovnat s předními, celosvětově proslulými literárními postavami daného žánru, jako je například detektiv Sherlock Holmes.

Centrem detektivního románu v severní Itálii je již od počátku minulého století město Milán, které se stává dějištěm mnoha příběhů, včetně těch od výše zmíněného autora a italského „praotce“ detektivek a jednoho ze zakladatelů tzv. „poliziesco metropolitano“ (detektivka velkoměsta, přeložil D.S.) Giorgia Scerbanenca.²¹ Někteří autoři, jako je například Dario Crapanzano (1939), se ve svých románech vrací zpátky do minulosti. *Il giallo di Via Tadino* (2011) je prvním dílem z edice detektivních příběhů tohoto spisovatele, které bylo sice publikováno roku 2011, ale jeho děj se odehrává v březnu roku 1950 v Miláně. V knize se Crapanzano snaží zrekonstruovat obraz lombardské poválečné společnosti. Popisuje každodenní život prostých italských rodin, které se vzpamatovávají z hladu, náletů a chaosu, který prožily. Hlavní postavou je komisař Arrigoni z milánské čtvrti Porta Venezia, který pochází z prosté venkovské rodiny, čímž nám Crapanzano poskytuje pohled do života tehdejší milánské společnosti.²²

Další z italských center detektivní literatury je samotný Řím. Zde bych chtěl představit Massima Lugliho (1955), autora a novináře černé kroniky pro periodikum *la Repubblica*. Žít

¹⁸ K. BOHADLOVÁ a A. FLEMROVÁ, ed. *Hořký život, Věčné návraty*, s. 29-30.

¹⁹ Tamtéž, *Parry Mason z Bari*, G. Carofiglio, s. 269-270.

²⁰ Tamtéž, *Tvůrce tmavomodrých záhad*, C. Lucarelli, s. 190-191; MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Litomyšl: Paseka, 2004, s. 219.

²¹ Filippo LA PORTA, *La nuova narrativa italiana: travestimenti e stili di fine secolo*. Torino: Bollati Boringhieri, 1999. Temi (Turin, Italy), s. 278.

²² <https://www.sololibri.net/Il-giallo-di-via-Tadino-Crapanzano.html> (přístup 21.3.2019).

mimo zákon není na italské půdě nic neobvyklého, a to zejména v hlavním městě. Lugli si je plně vědom veškerého násilí a kriminality, ke kterým dennodenně dochází, a díky těmto znalostem je ve svých knihách schopen velice věrohodně a detailně popsat římské „podsvětí“. Jako autorovo hlavní dílo uvádím detektivní román *Nel mondo di mezzo* (2015, Newton Compton)²³, ve kterém se střetává státní korupce s děsivými zločiny a ohavnými pomstami. Ne nadarmo je román nazýván *Il romanzo di Mafia capitale*, kde nám autor, za pomoci chytré ironie sděluje, že hlavním městem Itálie již není Řím, ale mafie. I přes veškerý věhlas, který román získal, nebyl přeložen do češtiny.

Důležitou roli v žánru detektivní literatury zaujímá muž jménem Carlo Lucarelli (1960) – spisovatel, režisér a scénárista parmského původu s vášní pro detektivní žánr („Psalí detektivek je pro mě synonymem psaní.“ – C. Lucarelli).²⁴ Údajně sepsal všechny své romány přes den, nikdy nepsal přes noc, protože podle něj noc může ovlivnit autorův styl psaní a typ humoru, který použije.²⁵ Svou kariéru započal roku 1979 publikací románu *Almost Blue* (Einaudi), což byl zároveň jeden z prvních italských románů v elektronické podobě. Roku 1990 vydává své dílo *Carta bianca* (Sellerio), první díl trilogie, ve kterém světu poprvé představuje svou literární postavu komisaře De Luky. Román byl přijat velice pozitivně a Lucarelli vydal, do roku 1996, zbylé dva romány s postavou proslulého detektiva, *L'estate torbida* (1991, Sellerio) a *Via delle Oche* (1996, Sellerio). Komisař se na literární scéně znovu objevil až roku 2017, kdy autor publikoval své dílo *Intrigo italiano* (Einaudi), čímž okamžitě získal pozitivní ohlas čtenářů detektivního žánru a znovu nabývá na popularitě.²⁶

Současnou italskou literární vědou je hodnocen jako autor, který je schopen výborné práce s jazykem a různými regionálními nářečnými a zkombinovat je s tematikou lidského neštěstí, děsivých stránek moderního života a zvrácené touhy po nesmrtelnosti, což řadí jeho detektivní romány a knihy stylu „noir“ mezi jedny z nejkvalitnějších v zemi²⁸ - „*Lucarelli è*

²³ Newton Compton Editori, 2016 (přístup 21.3.2019).

²⁴ <http://www.carlolucarelli.net/newpage6.htm>, „*lo scuro prevedo l'arcobaleno*“ di Carlo Lucarelli (1999) (přístup 22.3.2019).

²⁵ <http://www.italialibri.net/autori/lucarellic.html> (15.11.2001) (přístup 22.3.2019).

²⁶ *Intrigo italiano*, Redazione Qlibri, 10.1.2017 (přístup 23.3.2019); <https://www.cinquecosebelle.it/cinque-grandi-giallisti-italiani-contemporanei/> (přístup 23.3.2019).

²⁸ K. BOHADLOVÁ a A. FLEMROVÁ, ed. *Hořký život, Tvůrce tmavomodrých záhad, C. Lucarelli*, s. 190-192.

*capace di immettere nel giallo una interrogazione di tipo alto sulla sventura della condizione, sul desiderio perverso di immortalità, oltre a una scrittura affilata, accuratissima.*²⁹

Do detektivního žánru vstoupil rovněž boloňský spisovatel, novinář a básník Stefano Benni (1947), a to roku 1986, kdy vydal svůj „složitý stylistický experiment“ *Comici spaventati guerrieri* (1986, Feltrinelli).³⁰ Další ze současníků na italské detektivní literární scéně je Rossana Campo (1963), prozaička z Janova žijící v Římě a v Paříži. V románech jako je *Mai sentita così bene* (1995, Nikdy mi nebylo tak dobře) nebo *Mentre la mia bella dorme* (1999, Zatímco moje kráska spí) se Campové podařilo chytře zkombinovat „ženskou přirozenost“ s detektivní tematikou, což dává vzniknout velice zajímavým příběhům.³¹

Italský jih má rovněž své autory detektivních románů, ze kterých uvádím muže jménem Maurizio De Giovanni (1958). Narodil se v Neapoli, kde se rovněž odehrává děj všech jeho románů. De Giovanni začal publikovat začátkem 21. století a se svou literární postavou komisaře Ricciardiho, situovanou do fašistické Neapole 30. let minulého století, rychle získal na popularitě. Roku 2013 autor definitivně opustil oblíbenou postavu Ricciardiho a vytvořil novou postavu „detektiva“ jménem Lojaco v nové knižní edici *I bastardi di Pizzofalcone* (Einaudi), kde se zaměřuje na aktuální společenskou situaci v mafií ovládané Neapoli.³² Autorův druhý oblíbený literární námět je kromě zločinu a trestu také svět neapolských fanatických fanoušků fotbalu, s kterými má De Giovanni nemalé zkušenosti.³³

V neposlední řadě zmiňuji italského zpěváka a spisovatele Giorgia Falettiho (1950-2014). Roku 2002 vydal svou první publikaci, román s názvem *Io uccido* (Já vraždím, 2005), který byl vřele přijat jak čtenáři, tak literární kritikou: „*Faletti bravurně udržuje čtenářovu pozornost v neustálém napětí, píše výborné dialogy a jeho narace využívá filmových postupů.*“³⁵ Spisovatel se proslavil především touto první tvorbou, kvalita jeho následujících románů totiž postupně upadala.³⁶

²⁹ F. LA PORTA, *La nuova narrativa italiana*, s. 279.

³⁰ Jiří PELÁN a Alice FLEMROVÁ, *Slovník italských spisovatelů*. Praha: Libri, 2004, s. 168-169.

³¹ Tamtéž, s. 223.

³² <https://www.fanpage.it>, *I bastardi di Pizzofalcone* di Maurizio De Giovanni, i libri che hanno ispirato la fiction, Laura Chiandoni, 9.10.2018 (přístup 24.3.2019).

³³ <https://informareonline.com/maurizio-de-giovanni-racconta-riflessioni-citta-napoli/> (přístup 06.07.2021).

³⁵ K. BOHADLOVÁ a A. FLEMROVÁ, ed. *Hořký život, Věčné návraty*, s. 32.

³⁶ www.qlibri.it, Giorgio FALETTI-recensioni di qlibri (přístup 25.3.2019); www.ibs.it (přístup 25.3.2019).

K předním autorům detektivních románů současnosti patří Andrea Camilleri (1925–2019) a Gianrico Carofiglio (1961), jimž se budu věnovat v samostatných kapitolách této práce.

1.2 Italské detektivní romány v českém prostředí a jejich překlady

Revoluce v italské literatuře přišla roku 1980, kdy italský spisovatel a filozof Umberto Eco (1932-2016) vydal svůj první román *Il nome della rosa* (Jméno růže, 1985). Narativní próza znovu ožila, a navzdory televiznímu boomu 80. let si italská literatura zachovala své postavení a autoři začali budit zájem i za hranicemi Itálie. *Jméno růže* bylo vydáno nakladatelstvími Odeon (1985, 1988), Šimon & Šimon (1993), Nakladatelství Josefa Šimona (1994, 1995), Český klub (1999, 2005, 2007, 2008, 2009, 2011) a Argo (2014), knihu do češtiny přeložil Zdeněk Frýbort (1931-2013).³⁷ Přestože se nejedná o detektivní román jako takový, jedna z rovin románu je detektivní příběh obsahující zločin a následné vyšetřování.

V 90. letech vzbudil zájem českých překladatelů autor detektivek Lorian Machiavelli, kterého českým čtenářům představil Zdeněk Frýbort překlady děl *La rosa e il suo doppio* (1987, *Růže a její dvojník*, 1990), *Strage* (1990, *Masakr*, 1993) a *Cos'è accaduto alla signora perbene/Fiori alla memoria* (1975, *Co se přihodilo slušné dámě/Minulost vraždí*, 1993). Dalším z populárních autorů tohoto období byl italský spisovatel Antonio Tabucchi (1943-2012), který svůj zájem obracel k moderním italským a evropským dějinám a snažil se v nich najít „nápravu“ pro současnost. Tabucchi miloval Portugalsko a motiv této země se projevuje v jeho literární tvorbě. Jako příklad uvedu sbírku povídek *Il gioco del riovescio* (1981, *Pohled z druhé strany*, 2006), do které autor vkomponoval odkaz na portugalského básníka Fernanda Pessoa (1888-1935), jehož skladby rovněž překládal do italštiny. Tabucchi sice není klasický autor detektivek, nicméně romány typu *Il filo dell'orizzonte* (1986) či *La testa perduta di Damasceno Monteiro* (1997, *Ztracená hlava Damascena Monteiro*, 2004) potvrzují, že autor pracoval i s detektivními motivy.

V 90. letech byl rovněž velice populární boloňský spisovatel Lorian Machiavelli (1934). Do češtiny byla přeložena jeho parodie na Ecoův román *Jméno růže* pod jménem *Růže a její dvojník* (Mladá fronta, 1990, *La rosa e il suo doppio*, 1987) a rovněž šest detektivních románů

³⁷<https://cs.wikipedia.org/>, *Jméno růže*-Přehled českých vydání, 31.1.2019 (přístup 28.3.2019).

ze série s boloňským komisařem Antoniem Sortim: *Cos'è accaduto alla signora perbene* (1975, Co se přihodilo slušné dámě, 1993), *Coscienza sporca* (1995, Špatné svědomí, 2002), *Fiori alla memoria* (1975, Minulost vraždí, 1993), *Sui colli all'alba* (1975, Na vršcích za svítání, 1987), *Ombre sotto i portici* (1975, Stíny v podloubí, 1987), *Passato, presente e chissa* (1978, Včera, dnes a možná zítra, 1983).⁴⁴

Jižan Roberto Saviano (1979) se proslavil svým světovým bestsellerem *Gomorra* (2006, Gomora, 2008), ve kterém se noří do hlubin neapolské mafie a odhaluje její praktiky.⁴⁵ Publikace této narativní eseje⁴⁶, v níž neapolský spisovatel popisuje nemilosrdný svět mafie a její ničivé dopady na italskou společnost, vyžadovala velkou odvahu. Od roku 2006, kdy mu bylo od členů „Camorry“ vyhrožováno smrtí, žije Saviano pod policejním dohledem. Do češtiny bylo přeloženo dalších pět autorových děl: *Il contrario della morte* (2007, Opak smrti, 2010), *Vieni via con me* (2011, Pojď se mnou pryč, 2012), *ZeroZeroZero* (2013, Nula nula nula, 2013), *La bellezza e l'inferno* (2009, Krása a peklo, 2010) a *La paranza dei bambini* (2016, Piraně, 2019). Již počátkem 90. let začal v Itálii boj proti mafii a organizovanému zločinu a kriminalita je do současnosti častým předmětem diskuze italské prózy.⁴⁷ Velká část současných titulů se věnuje zločinu a násilí se snahou odhalit nemravnosti zločineckých organizací a tyto tematiky se pomalu stávají součástí italského každodenního života.

Roku 2007 byl nakladatelstvím Dokořán publikován krimiromán padovského spisovatele a novináře Massima Carlotta, *Spi sladce láska (Arrivederci amore, ciao)*, 2005). Román byl rovněž zfilmován a vysílán i na české televizní stanici Barrandov s názvem *Mafie*.⁴⁸ Americké nakladatelství Europa Editions pokládá Carlotta za jednoho z nejvýznamnějších představitelů detektivní fikce z oblastí Středomoří.⁴⁹

Na závěr zmíním zcela novou autorku, která se na české literární scéně objevila až roku 2019, Ilariu Tutti. Román této absolventky ekonomie s názvem *Fiori sopra l'inferno* (2018, Květy nad peklem, 2019) vzbudil okamžitý zájem mezi českými čtenáři a byl zvolen detektivní knihou měsíce britským deníkem Times. Již postarší komisařka Teresa řeší brutální vraždu v jednom

⁴⁴ <http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/ZZPREKLADY/totalitalstina.htm> (přístup 29.3.2019); https://it.wikipedia.org/wiki/Loriano_Macchiavelli#Gialli_con_Sarti_Antonio (přístup 29.3.2019).

⁴⁵ [https://it.wikipedia.org/wiki/Gomorra_\(romanzo\)](https://it.wikipedia.org/wiki/Gomorra_(romanzo)) (přístup 29.3.2019).

⁴⁶ K. BOHADLOVÁ a A. FLEMROVÁ, ed. *Hořký život, Věčné návraty*, s. 39.

⁴⁷ Tamtéž, s. 39.

⁴⁸ <https://www.centrum-detektivky.cz/italska-detektivka> (přístup 06.07.2021).

⁴⁹ <https://www.europaeditions.com/author/4/massimo-carlotta> (přístup 12.4.2019).

z horských městeček italských Dolomit. Děj knihy je zasazen do prostředí autorčiny domoviny a její poetický, napínavý a postupně gradující styl psaní dal vzniknout úspěšnému psychologickému románu. Autorka výborně vykresluje nejen nespoutanost horské přírody a osamělost komisařky, ale podařilo se jí dokonce vzbudit čtenářův soucit se samotným vrahem.⁵⁰ Roku 2019 autorka publikovala svou druhou úspěšnou detektivku pod názvem *Nifma Dormiente*, kterou představila českým čtenářům překladatelka Helena Lergetporer (Spící nymfa, 2021).

I přes veškerá výše uvedená jména, která se v České republice prosadila, italský detektivní žánr jako takový u nás nepatří mezi příliš vyhledávaná témata.⁵¹ Ani sicilskému velikánovi Andreu Camillerimu (1925—2019), jednomu z nejvíce celosvětově uznávaných italských autorů detektivních románů,⁵² se v České republice nepodařilo příliš prosadit. Přeloženy a vydány byly pouze dva autorovy romány, *La forma dell'acqua* (1994, *Tvar vody*, Alice Flemrová, 2002, Paseka) a *Il cane di terracotta* (1996, *Hliněný pes*, Kateřina Vinšová, 2004, Paseka).⁵³ Na začátku třetího tisíciletí začala Česká televize vysílat filmové zpracování těchto dvou přeložených detektivek, které se ale bohužel příliš neuchytilo, a další knižní překlady tak nevznikly.⁵⁴ Tomuto autorovi se vzhledem k jeho významu a přínosu pro italský detektivní žánr budu podrobně věnovat v následující kapitole.

⁵⁰ <https://www.centrum-detektivky.cz/recenze/kvety-nad-peklem-ilaria-tuti> (přístup 24.12.2020).

⁵¹ <https://www.centrum-detektivky.cz/italska-detektivka> (přístup 06.07.2021);
<http://www.iliteratura.cz/Clanek/35993/evropska-detektivka-in-ln> (přístup 06.07.2021).

⁵² <https://fivebooks.com/best-books/italian-crime-fiction-massimo-carlotto/> (přístup 06.07.2021);
https://www.goodreads.com/book/show/30969.Voice_of_the_Violin, recepce knihy (přístup 21.3.2019).

⁵³ K. BOHADLOVÁ a A. FLEMROVÁ, ed. *Hořký život, Věčné návraty*, s. 29.

⁵⁴ <https://magazin.aktualne.cz/kultura/literatura/zemrel-autor-detektivek-o-sicilskem-komisari-andremu-camille/r~76ba4f8ea86c11e993a6ac1f6b220ee8/> (přístup 24.12.2020).

II. Andrea Camilleri

II.1 Život a osobnost

Sicilský velikán Andrea Camilleri byl nejen nejvýznamnější italský autor detektivních románů současnosti, ale byl také scénáristou, divadelním režisérem a pedagogem na Národní akademii dramatických umění Silvia D`Amica v Římě. V této kapitole se budu soustředit na autorovu biografii, dílo, jeho recepci v českém prostředí a stručně pojednám o jeho do češtiny přeložených dílech *Il cane di terracotta* (1996, Hliněný pes, 2004) a *La forma dell'acqua* (1994, Tvar vody, 2002).

Camilleri se narodil 6. září roku 1925 v sicilském městě Porto Empedocle jako jediný syn Carmelini Fragapane a Giuseppeho Camilleriho. Roku 1939 nastoupil na gymnázium ve svém rodném městě a již o čtyři roky později, z důvodů vylodění spojeneckých sil na Sicílii a nebezpečí možných leteckých náletů, školu absolvoval bez jakékoli závěrečné zkoušky. Přidal se k italské komunistické straně a s koncem války, roku 1945, začal publikovat různé povídky a básně, se kterými se dostal až mezi finalisty ceny Saint-Vincent za žurnalistiku.⁵⁵

Svou divadelní kariéru Camilleri započal roku 1949, když nastoupil na Národní akademii dramatických umění. O tři roky později se stal úspěšným absolventem a později hlavním režisérem desítek dramatických oper, zejména těch od Luigiho Pirandella.⁵⁶

Roku 1957 Camilleri vstoupil do světa televize a začal pracovat jako scénárista v italské vysílací stanici RAI. Jeho scénáře mnoha televizních pořadů s detektivní či policejní tematikou, jako například seriál 60. let *Le avventure di Laura Storm*, sklidily pozitivní ohlas a Camilleri stále nabýval na popularitě. V televizi zůstal až do roku 1977, kdy se stal hlavním vedoucím katedry režie na Národní akademii dramatických umění.⁵⁷

Po odchodu z televize se autorovi dostalo více volného času, který začal plně věnovat psaní. Camilleriho kariéra autora detektivních románů a novel začala roku 1978 a sám veřejnosti sdělil, proč se začal zabývat právě žánrem detektivek. „Detektivka je ta nejvěrnější a nejpoctivější literární forma, protože čtenáře není možné oklamat.“ (A. Camilleri pro italský

⁵⁵ <http://www.vigata.org/biografia/biografia.shtml> (přístup 06.07.2021).

⁵⁶ https://it.wikipedia.org/wiki/Andrea_Camilleri#Biografia (přístup 06.07.2021).

⁵⁷ https://it.wikipedia.org/wiki/Andrea_Camilleri#Biografia (přístup 06.07.2021).

deník La Stampa, 2. 6. 1998).⁵⁸ Camilleri měl od mládí talent pro vypravování kriminálních příběhů a historek, ale hlavním důvodem, proč zvolil cestu spisovatele, je touha po rozvrácení literárních pravidel tohoto žánru, o což rovněž usiloval jeden z autorových hlavních vzorů, Manuel Vázquez Montalbán (1939-2003).

Ráno 17. června 2019 Camilleriho postihla kardiorespirační zástava a byl ve vážném stavu převezen do římské nemocnice Santo Spirito, kde byl ihned přijat na resuscitační oddělení. Bohužel se mu nepodařilo znovu nabýt vědomí a dne 17. července 2019 umírá ve věku 93 let. Po soukromém pohřbu byl Camilleri pochován na Protestanském hřbitově v Římě.

II.2 Detektivní tvorba

Prvním autorovým dílem je detektivní román *Il corso delle cose*, který byl sepsán již deset let před samotným vydáním roku 1978, a který musel Camilleri osobně financovat. O dva roky později je italským nakladatelem Garzanti publikován první román spíše historický než detektivní, *Un filo di fumo*. Autor si zde vytvořil fiktivní sicilské městečko jménem Vigata a situoval do něho samotný děj knihy, který se odehrává na přelomu 19. a 20. století. Dílo bylo natolik úspěšné, že Camilleri roku 1981 získal svou první cenu za literaturu, cenu Gela.⁵⁹

Neúspěch díla *La strage dimenticata* (Sellerio, 1984) ho bohužel přiměl přestat psát, ale roku 1992 opět začíná a o dva roky později se plně věnuje detektivnímu žánru. *La forma dell'acqua* je první Camilleriho román s moderní detektivní tematikou. Hlavní důvod, proč zmiňuji toto dílo je ten, že spolu s románem autor stvořil mezinárodně proslulou literární postavu komisaře Montalbana.

Celým jménem Salvo Montalbano se v knize poprvé objeví roku 1994 v již zmíněném detektivním románu *La forma dell'acqua*. Komisař se dostal i na televizní scénu, a to roku 1999 ve zfilmovaném románu *Il ladro di merendine* (1996, Sellerio). Při tvorbě postavy komisaře Montalbana pracoval Camilleri bez přímé reálné inspirace. Jediné, co chtěl, bylo napsat detektivní román s postavou komisaře jakožto protagonistou.⁶⁰ Camillerim zvolené jméno je sicilského původu a autor jím vzdává čest literární tvorbě výše uvedeného M. V. Montalbána.

⁵⁸ <https://journals.openedition.org/cei/828> (přístup 06.07.2021).

⁵⁹ <https://www.ragusaoggi.it/andrea-camilleri-cittadino-onorario-di-gela/> (přístup 24.5.2019).

⁶⁰ http://www.vigata.org/rassegna_stampa/1999/Archivio/Int04_Cam_gen1999_Altri.htm (přístup 19.5.2019).

Hlavním představitelem detektivní tvorby tohoto španělského spisovatele je fiktivní postava Pepe Carvalho, soukromý detektiv, se kterým komisař Montalbano sdílí určité charakterové vlastnosti. Oba milují dobré jídlo a kvalitní literaturu, oba mají poněkud neortodoxní způsoby vyšetřování případů a oba vedou kontroverzní a komplikované milostné životy. Jak sám Camilleri tvrdí, postava Montalbana nebyla nikým inspirována, tyto společné rysy jsou pouze nahodilé.⁶¹

Komisař Montalbano je dokladem autorovy výjimečné kreativity a vynalézavosti. Nejenom postava samotná, ale i schopnost zasadit postavy děje do naprosto smyšleného, avšak na první pohled reálného prostředí, dalo vzniku zcela novému literárnímu jazyku, který Camilleri odvodil ze sicilského dialektu. Jazyk je s autorem úzce spjat a má velice specifické rysy, proto ho budu dále v práci hlouběji analyzovat.

Camilleri publikoval okolo sta dalších románů a detektivních příběhů u nejrůznějších vydavatelů, obdržel různá literární ocenění (např. Premio Fondazione Il Campiello či Premio letterario Piero Chiara), řada jeho knih byla zfilmována a postava komisaře Montalbana se dokonce objevila v dětských komiksech pod jménem Topalbano (*Topolino e la promessa del gatto*, 2013).

Krátce se nyní zaměřím na autorův první detektivní román *La forma dell'acqua*, s čímž souvisí zrození literární postavy detektiva Montalbana a jeho vyšetřování:

*“Che fai” gli domandai. E lui, a sua volta, mi fece una domanda. “Qual è la forma dell'acqua?” “Ma l'acqua non ha forma!” dissi ridendo: “Piglia la forma che le viene data”.*⁶²

V tomto krátkém úryvku, během konverzace komisaře Montalbana se ženou zavražděného, se čtenář dozvídá Camilleriho úmysl při výběru názvu románu. Podobně jako voda, která má tvar podle toho, v jaké je nádobě, i vražda nabývá svého „tvaru“ na základě toho kdy, jak a proč k ní došlo. V knize je rovněž poprvé v literární historii popsána vražda rukou italské mafie z 90. let 20. století⁶⁴ a tento dokonale provedený zločin, krátce po kterém následoval hned další, má „tvar vody“. Metaforicky řečeno, je to vždy člověk, kdo přiděluje věcem významy podle své libosti.

⁶¹ http://www.vigata.org/rassegna_stampa/1999/Archivio/Int04_Cam_gen1999_Altri.htm (přístup 19.5.2019).

⁶² Andrea CAMILLERI, *La forma dell'acqua*, Sellerio 1994, s. 50 - zakončení 10. kapitoly

⁶⁴ <http://www.vigata.org/bibliografia/forma.shtml> (přístup 21.1.2021).

Roku 2016, v interview pro italský týdeník Famiglia Cristiana, Camilleri řekl, že literární postava detektiva Montalbana měla zaniknout hned po prvním románu *La forma dell'acqua*. Protože se mu ale postava nezdála řádně dokončena, začal hned pracovat na dalším románu, *Il cane di terracotta* (1996, Hliněný pes, 2004), který v Camilleriho očích znamenal konec účinkování proslulého inspektora. Tyto dva tituly rychle vzbudily zájem mezi čtenáři a kritiky po celém světě a Camilleri se rozhodl pokračovat v dalším rozvíjení komisařovy postavy. Sám byl ale velice skeptický ohledně svých schopností jakožto autora zdlouhavé série detektivních románů s identickou hlavní postavou. Nicméně s více než dvaceti proslulými detektivními romány ze života komisaře Montalbana a s patnácti miliony prodanými kusy byly jeho obavy vyvráceny.⁶⁵

Většina Camilleriho románů je situována na Sicílii a autorova výborná znalost jeho rodné půdy dodává ději nezaměnitelnou autentičnost a věrohodnost. Místa a lokality, ve kterých působí detektiv Montalbano, pocházejí z dětství samotného autora. Sám si je ale rovněž vědom, že znalost prostředí není to nejdůležitější při psaní románu. Camilleri je dobře obeznámen s mravy, tradicemi a s myšlenkovými pochody tamních obyvatel, jaké vedou životy a jaké mají mezi sebou vztahy. To je tím hlavním faktorem pro vznik kvalitního románu.⁶⁶

Chtěl bych ještě zmínit fakt, že přestože se čtenářům velice zamlouvá Camilleriho volba Sicílie jakožto prostředí pro Montalbanova dobrodružství, mnozí kritici mají názor opačný. Například Giulio Ferroni, italský literární kritik, silně kritizuje autorovu reprezentaci sociálně–politického života na Sicílii, která je poněkud zkreslená a velmi daleko od pravdy: „*Jižní Itálie jako z pohlednice, plná stereotypů a neschopná se zabývat skutečnými problémy.*“⁶⁷

Mě osobně velmi zaujal Camilleriho popis jednotlivých postav a společnosti jako celku. Vlastnosti sicilských občanů, jako je jejich nedůvěřivost nebo neschopnost změnit sebe sama, jsou nejdříve prezentovány jako kladné, postupně se ale stávají jejich vadami a nedostatky. Přátelství na Sicílii, jako kdekoli jinde na světě, vyžaduje upřímnost, věrnost a vzájemnou pomoc a spolupráci. Součástí těchto přátelských vztahů na Sicílii je ale zároveň strach ze zrady,

⁶⁵ <http://www.rainews.it/dl/rainews/articoli/Montalbano-venti-anni-dopo-21-romanzi-15-milioni-di-copie-vendute-verso-il-miliardo-di-spettatori-Zingaretti-nuova-serie-c1112031-8dfa-495f-9269-6bd7688c2110.html> (přístup 24.5.2019).

⁶⁶ http://www.vigata.org/rassegna_stamp/2000/Archivio/Int11_Cam_apr2000_Altri.htm (přístup 2.6.2019).

⁶⁷ <https://journals.openedition.org/cei/828#ftn13> (přístup 27.12.2020).

z čehož vyplývá, že jakýkoliv rozpor s nepřítelem se vyřeší daleko snadněji než rozpor s přítelem, protože ve vztahu s nepřítelem pocit zrady nehraje žádnou roli.

Přestože Camilleriho detektivní příběhy, konkrétně romány *Tvar vody* a *Hliněný pes*, hovoří o sicilské mafii a jejích zločinech, téma mafie jako takové je v románech pouze okrajové. Hlavním důvodem všech přestupků a kriminality jsou totiž vášně, emoce a vzájemné pomsty prostých občanů. V interview s italským novinářem Saveriem Lodatem (2010) Camilleri sdělil, že je zcela proti vyzvednutí mafie na literární úroveň a že nepovažuje za správné považovat její členy za důstojné a jejich morální hodnoty za srovnatelné s ostatními literárními postavami.⁶⁸ Při psaní svých románů si byl Camilleri vědom aktuální politicko-sociální situace a neblahého stavu, ve kterém byl jeho stát. Roku 2010 sdělil veřejnosti, že by ihned reformoval celý ostrov Sicílie a nejráději celou zemi.⁶⁹

Jedním z důvodů, proč Camilleri patří mezi přední představitele novodobé italské detektivní tvorby, je jeho unikátní literární jazyk: „*Jednoduše řečeno, je to velikán mezi spisovateli. Vynalezl svůj vlastní jazyk, něco mezi italštinou a sicilštinou a stal se inspirací pro nespočet italských autorů. Ocenit literární fenomény vyžaduje čas*“, vysvětluje Carlo Lucarelli (il Fatto Quotidiano, 2015).⁷⁰ Camilleriho dialekt je v některých jeho románech (např. *Il cane di terracotta – Hliněný pes*) velice specifický a stal se oblíbeným nejen v Itálii. Za tímto osobitým autorovým literárním dialektem stojí Camilleriho otec, který mu poradil, ať nepřekládá do standardní italštiny něco, co je téměř nemožné přeložit, a ať napíše text příběhu přesně tak, jak by ho pověděl, tedy v sicilském dialektu.⁷¹

II.3 České překlady autorových děl: *Tvar vody* a *Hliněný pes*

Díky specifickému literárnímu stylu, který autor ve svých dílech uplatňuje, je překlad jeho děl poněkud problematickou záležitostí. Německý překladatel Camilleriho knih, Mosh Kahn, který přeložil například *Le Inchieste Del Commissario Collura* (2002, Die Ermittlungen

⁶⁸ <https://www.internazionale.it/opinione/giuseppe-rizzo/2015/09/05/andrea-camilleri-90-anni> (přístup 7.6.2019).

⁶⁹ https://www.huffingtonpost.it/2017/11/05/andrea-camilleri-le-maggiori-bruttore-della-sicilia-nascono-dallautonomia_a_23267221/ (přístup 7.6.2019).

⁷⁰ <https://www.ilfattoquotidiano.it/2015/09/06/andrea-camilleri-90-anni-tra-montalbano-critiche-feroci-e-impegno-politico-lucarelli-un-maestro-umile/2011769/> (přístup 20.5.2019).

⁷¹ https://it.wikipedia.org/wiki/Andrea_Camilleri#La_lingua_di_Camilleri (přístup 23.6.2019).

des Commissario Collura, 2003), výborně vystihl, proč je tak problematické překládat Camilleriho knihy. Podle něho se dialekty literárních děl překládat nedají, je možné na ně pouze nahlížet s neutrální objektivitou. Tímto způsobem sice text dostává jiný nádech a barvu, ale je zachována autentičnost a identita samotného autora. Každý čtenář může daný dialekt vnímat jinak, a proto je zásadní odhalit funkci daného nářečí ve výchozím textu. Dialekt může sdělovat samotný obsah díla, ale častěji je nástrojem pro charakterizaci postav, kdy nám ji právě ono nářečí pomůže lokalizovat (specifické, stereotypní vlastnosti, charakter).⁷² Při této výše uvedené metodě překladatel musí aplikovat své osobní názory a zkušenosti jakožto odborníka v této oblasti lingvistiky a použít své znalosti daných nářečí a dialektů. Zároveň by měl být schopný naprosté objektivity a transparentnosti a umět předpovídat očekávání čtenáře.

Přeložit Camilleriho jazykový hybrid standardní italštiny s lidovou sicilštinou je obtížný úkol i pro překladatele české, proto byly do češtiny zatím přeloženy pouze dvě autorovy knihy, *Hliněný pes* a *Tvar vody*. Humor a samotné kouzlo těchto detektivních románů spočívá ve správném pochopení dialektových konotací a hojně dvojsmyslnosti. Na rozdíl od italštiny, český jazyk postrádá tak výrazné dialekty, a proto je, i přes sebekvalitnější překlad, prakticky nemožné dosáhnout stejného půvabu a interpretace, kterou se pyšní originál.

Nicméně přední česká italianistka Alice Flemrová (1970), která část svého života strávila v jižní Itálii a již přeložila nespočet děl italské literatury⁷³, si s překladem sicilského spisovatele poradila v rámci možností výborně: „Pokud narazíte na dialekt, je třeba se rozhodnout, jestli ho úplně ignorovat a nechat text bezpříznakový, nebo ho nějak odlišit od originálu. Když se v jednom textu setká standardní italština s dialektem, mělo by toto odlišení proběhnout pokaždé.“ (Alice Flemrová pro idnes zprávy, 2017).⁷⁴ Do českého jazyka přeložila Camilleriho román *La forma dell'acqua* (1994, *Tvar vody*, 2002).

Jak bylo již uvedeno výše, Camilleri v románu *Hliněný pes* rovněž uplatňuje kombinaci standardní italštiny se sicilským dialektem. Sicilské nářečí je zde patrné především v diskusích

⁷² <http://www.vigata.org/traduzioni/bibliost.shtml> (přístup 16.9.2019), http://www.intralinea.org/specials/article/Riflessioni_intorno_alla_traduzione_del_dialetto_in_letteratura (přístup 06.07.2021).

⁷³ <https://urs.ff.cuni.cz/vyucujici/italstina/alice-flemrova/> (přístup 17.9.2019).

⁷⁴ https://www.idnes.cz/zpravy/lide-ceska/lide-ceska-prekladatelka-alice-flemrova.A170926_145723_domaci_ale (přístup 19.9.2019).

mezi Montalbanem a jeho kolegy z komisařství, které jsou často plné vulgarismů: „*Peju dei delinquenti! Peju degli asasini ci hanno trattato quei figli di lorda buttana! E chi si credono d'èssiri? Strunzi!*“ - „*Hůř než s kriminálníkama! Hůř než s vrahama s náma jednali ty hajzlové zasraný! Kdo si myslej, že jsou? Debilové!*“⁷⁵ Vulgarismy a nespisovná gramatika jsou užívány v souladu s náladou hlavní postavy, což knize dodává lidový, nefalšovaný tón: „*Vzteky bez sebe běžel ke dveřím, ale neotevřel, jen zavolal: Kdo to zas doprdele votravuje?*“⁷⁶ Camilleri rovněž používá dialekt, když líčí duševní stavy komisaře: „*Dei morti se ne fotteva altamente, poteva dormirci 'nzèmmula, fingere di spartirci il pane o di giocarci a tressette e briscola, non gli facevano nessuna impressione, ma quelli che stavano per morire invece gli provocavano la sudarella, le mani principiavano a tremargli, si sentiva agghiacciare tutto, un pirtuso gli si scavava dintra lo stomaco.*“ – „*Mrtví mu byli fuk, klidně s nimi mohl spát pohromadě, podělit se s nimi o skývu nebo hodit partičku karet, ani by to s ním nehnulo, ale z umírajících ho vždycky oblil pot, ruce se mu roztrásly, všechno v něm stydlo, žaludek měl jako v kleštích.*“⁷⁷

Popisy hlavních postav jsou komplexní, ale popisy vedlejších protagonistů jsou stručné a někdy i vtipné: „*Drobný, knírek jako myší ocásek, nesympatický úsměv, brýle se zlatou obroučkou, tmavohnědé boty, tmavohnědé ponožky, tmavohnědý oblek, tmavohnědá košile, tmavohnědá kravata, úplná tmavohnědá noční můra, Carmelo Ingrassia, majitel supermarketu, si prsty přezehlil puk na pravé nohavici, kterou měl přehozenou přes levou...*“⁷⁸ Policejní zásahy pod vedením komisaře Montalbana jsou v knize popisovány do velkých detailů se špetkou přidaného sarkasmu: „*První komisařův skok zasluhoval zapsat ne-li do dějin, tak aspoň do učebnice: rozhodný, vyvážený odraz hodný skokana do výšky, lehounký lez vzduchem a čistý a úhledný dopad, že by to baleták líp nesvedl... Start druhého skoku byl ještě lépe kalibrován než u prvního, jenomže ve vzduchu se stalo něco, co způsobila, že se Montalbano, do té doby rovný jak svíce, naklonil ke straně jako věž v Pise, a přistání už bylo čistě klaunským výstupem. Zakymácel se, paže rozpražené v marné snaze něčeho se zachytit, načež těžce žuchl na bok... Montalbano vystřílel ty nejuživnější nadávky se svého bohatého repertoáru, načež začal po čtyřech hledat pistoli...*“⁷⁹ *Hliněný pes* je román čtivý, napínavý, vtipný a nostalgický

⁷⁵ Andrea CAMILLERI, *Hliněný pes*, s. 40.

⁷⁶ Tamtéž, s. 60.

⁷⁷ Tamtéž, s. 63.

⁷⁸ Tamtéž, s. 31.

⁷⁹ Tamtéž, s. 24.

a autorův humánní a prostý postoj, který zaujal k hlavní postavě, knize dodává na autentičnosti.

Sicilský dialekt je řečí italského ostrova Sicílie, a tudíž řečí Camilleriho rodné vesnice, Porto Empedocle. V románu *Hliněný pes* se dialekt objevuje především v přímé řeči postav, jako například u Montalbanovo uklízečky Mariannini, která často používá sicilské nářečí, nebo u členů mafie (Gegè Gullotta a Tanu). Příklad: „*Vedi se sono astutati tutti e due, accusi ce ne andiamo.*“, překlad Kateřiny Vinšové z českého vydání: „*Vomrkni, jestli jsou oba tuhý, ať můžeme vypadnout.*“ (*Hliněný pes*, strana 148). Zde je slovo v dialektu „astutati“ přeloženo jako „tuhý“, což je český slangový výraz pro „mrtví“. Dialekt je použit i v pořekadlech: „*Rapriti pipiti e chiuditi popiti!*“ (pořekadlo Montalbana z čirého zoufalství (*Hliněný pes*, strana 92). Standardy standardní italštiny s dobou rychle upadají, a proto nejsou dialekty pouhou „verzí“ italštiny, ale jsou stále více považovány za dočista jiné jazyky.

V knize *Tvar vody* je dialekt zřejmý v monolozích komisaře Montalbana: „*Ora mi metto a tambàsiare*“ pensò appena arrivato a casa sua (*La forma dell'acqua*, str. 151). Výraz *tambàsiare* nelze přímo přeložit ani do standardní italštiny.⁸¹ O nepřesný překlad do češtiny se pokusila Alice Flemrová: „bezúčelně bloumat z místnosti do místnosti“ (*Tvar vody*, 2002). V románu se vyskytují další výrazy v dialektu typu *prescia* („mít na spěch, chvátat“), *catojo* („garsonka v mizerném stavu“) či *firriare* („točit, otočit, zatočit“ – tranzitivní i netranzitivní význam).

Camilleriho literární styl je jedinečný a dialekt v jeho textech zaujímá velice důležité postavení. Je třeba zmínit, že v autorových románech nenajdeme příliš mnoho generalizací a popisů všeobecných jevů a událostí, ale spíše konkrétní události a prostředí, které je většinou smyšlené. Toto je jedna ze základních funkcí Camilleriho dialektu - specifikace. Další z funkcí dialektu je komičnost, která většinou vyústí do ironie. Obyvatelé Sicílie jsou podle Camilleriho lidé „převleku a divadla“ (interview s Camillerim, BLOGO, 2017).⁸² Neustálá přetvářka a veselost je v knihách za pomoci ironie chytře zobrazena, což čtenáře pobaví a zároveň poukáže na krutou skutečnost života na Sicílii, plného strastí a nepravosti. Dialekt zde slouží jako funkční prostředek k přidání příběhu na autentičnosti a věrohodnosti.

⁸¹ Facebook.com, Salvo Montalbano International Fan Club (přístup 18.9.2019).

⁸² <https://www.tvblog.it/post/1663247/andrea-camilleri-ricordi-omaggi-luca-zingaretti> (přístup 18.9.2019).

Profesor italské literatury na rakouské Univerzitě ve Štýrském Hradci, Fausto De Michele, se zabývá Camilleriho literárním stylem a hovoří o jeho vlivu v evropské literatuře. Na rozdíl od většiny italských i zahraničních literátů, je jeho postoj vůči Camilleriho literárnímu stylu spíše negativní. Zastává názor, že implementace dialektů do italských textů má dlouhou tradici a ve skutečnosti to nic průlomového není. Jako „předlohu“ a vzor pro Camilleriho texty De Michel zmiňuje Luigiho Pirandella, který rovněž hojně využíval dialektu a byl hlavním představitelem tvorby humorných příběhů.⁸³

V doslovu knihy *Il corso delle cose* s názvem *Mani avanti* Camilleri podává vysvětlení pro tento unikátní styl psaní: „Použití dialektu bylo nevyhnutelné. Když jsem zkusil přepsat některá slova z dialektu do italštiny, uvědomil jsem si, že nejsem schopný přijít na jediné italské slovo, které by bylo schopné nahradit to v dialektu. Zkrátka by to nikdy nefungovalo.“ (*Il corso delle cose – Mani avanti*, Sellerio, 1998).

II.4 Hliněný pes

II.4a Prostředí

Je patrné, že v tomto díle byl Camilleri silně ovlivněn prostředím jeho rodného ostrova Sicílie. Děj románu je situován do autorovy rodné vesnice Porto Empedocle (lit. Vigata) a čtenář tak má možnost poznat krajinu a skutečný život na sicilském venkově. *Hliněný pes* je navíc časově zasazen do doby druhé světové války a my se tak dozvídáme, že přístav Camilleriho rodné vesnice byl centrem vojenských námořních operací. Vesnice Vigata je místo, kde se zastavil čas, odříznuté od moderního světa, kde čtenáři mohou zavzpomínat na staré časy, exotickou krajinu, barvy, vůně a chutě tehdejší Itálie: „*Vyprahlé vršky, skoro jako obrovské mohyly, porostlé žlutými trsy uschlé trávy, které lidská ruka opustila po tolika prohrách způsobených suchem, žárem nebo prostě jen únavou z předem prohraného boje, a občas přerušované šedi skalnatých štítů, nesmyslně zrozených z ničeho, nebo možná spadlých shůry, stalaktitů nebo stalagmitů v té hluboké jeskyni pod širým nebem, již je Sicílie.*“⁸⁴ Autor dále popisuje skalní pevnůstku zvanou Crasticeddu a horu Crasto, která hraje důležitou roli

⁸³ Fausto DE MICHELE, *CAMILLERI IN EUROPA. ESPERIENZE TRADUTTIVE, ANALISI E CONSIDERAZIONI SU UN CASO LETTERARIO*, Italogramma, 2012.

⁸⁴ A. CAMILLERI, *Hliněný pes*, s. 60-61.

v zápletku románu: „Hora Crasto, kterou ani ve snu nenapadlo myslet si o sobě, že je hora, byl olýsalý kopec zvedající se západně od Vigaty, ani ne pět set metrů od moře. Z jedné strany na druhou byla provrtaná tunelem, nyní zabeđeným, který měl být součástí silnice odnikud nikam, sloužící jedině jako zlatý důl na úplatky.“⁸⁵ Další lokalitou je malá pláž Puntasecca, místo schůzek Montalbana s Gegem: „Tam co vždycky byla plážička Puntasecca, krátký písečný jazyk pod opukovým kopcem, kam se ze souše skoro nedalo dostat... Puntasecca byla jen pár kilometrů od čtvrti ležící nad mořem těsně za Vigatou, kde Montalbano bydlel...“⁸⁶ Skrze protagonistu příběhu autor uvádí motiv moře, ve kterém nachází klid a útěchu: „Seděl a pozoroval moře, které se pomaličku rozjasňovalo, pak začalo nabírat barvu, protkalo se žlutými nitkami slunce. Nadcházel krásný den a komisař se cítil usmířený, připravený jednat.“⁸⁷

Camilleri se v knize věnuje podrobným popisům některých venkovních a vnitřních prostorů, čímž čtenáři přibližuje charaktery postav, které je obývají. Jeden z příkladů je venkovské stavení mafiánského bosse Tano Řeka. Autor sídlo popisuje jako temnou, opuštěnou a polorozpadlou budovu uprostřed ničeho, obrostlou saracénskými olivovníky: „Bylo to tak, jak mu to Gege popsal. Dveře i okna zašpérované vyrudlými okenicemi, na prostranství před stavením mohutný kaparový keř a další menší keříky planých melounů, takových, kterých se stačí jen dotknout hrotem hole, a rozprsknou se a kolem dokola rozhodí semínka, prosedlá židle se slaměným výpletem převrácená vzhůru nohama, starý plechový sud na zachycování dešťové vody, už k nepoužití, jak byl rozežraný rzí. Zbytek zarostlá tráva.“⁸⁸

Autor se v románu detailně popisuje především poklidný sicilský venkov, který byl prakticky nedotčen civilizací. V těchto popisech je cítit autorova nostalgie a jistá touha po návratu do minulosti před chaosem a hektičností současnosti. Tyto pocity Camilleri vyjadřuje skrze hlavní postavu komisaře Montalbana. Venkovské prostředí ostrova rovněž hraje nejdůležitější roli v zápletku. Kopcovité oblasti, nespoutaná příroda, ráje olivovníků, skalní pevnosti, opuštěné farnosti a temné jeskyně, pro autora ideální pozadí k vytvoření napínavého detektivního příběhu.

⁸⁵ A. CAMILLERI, *Hliněný pes*, s. 74.

⁸⁶ Tamtéž, s. 8.

⁸⁷ Tamtéž, s. 51.

⁸⁸ Tamtéž, s. 6.

II.4b Protagonisté

Protagonistou románu *Hliněný pes* je komisař Salvo Montalbano. Jméno Camilleri zvolil jako poctu španělskému spisovateli a tvůrci slavného detektiva Pepeho Carvalha, Manuelu Vázquez Montalbánovi. Jeho jméno je v románu několikrát zmíněno: „*Vysprchoval se, přečetl pár stránek z Montalbánovy knihy, ale moc to nevnímal...*“⁸⁹ (...) „*Pomyslel si, že co se chutí týče, má možná blíž k Maigretovi než k hlavní postavě Montalbánových románů Pepemu Carvalhovi...*“⁹⁰ Salvo Montalbano je mužem zákona. Užívá čas strávený o samotě a má rád svou každodenní rutinu. Často má pocit, že zákon a spravedlnost nejsou jedno a totéž, bojuje proti korupci, chová odpor ke světovým mocnostem a je shovívavý a soucitný k chudým a nešťastným. Je to člověk cti, který chová silný odpor ke kriminalitě a nepravostem: „*S Montalbanem se to mělo tak, že byl naprosto neschopný lhát, vymýšlet si před někým, o kom věděl, že je čestný, a jehož si vážil. Před kriminálníky, před lidmi, kteří mu neseděli, byl naopak s to vybalit s kamennou tváří jakoukoli nehoráznost, klidně by jim namluvil, že viděl měsíc s ažurou.*“⁹¹

Je rovněž velkým labužníkem. Miluje kvalitní italskou, především sicilskou, kuchyni a rád si ji vychutnává v klidu a o samotě. „*Vzal jídlo, láhev vína, pečivo, zapnul televizi, usadil se ke stolu. Rád jedl sám, v tichu si vychutnával sousta...*“⁹² Konkrétní delikatesy jsou v knize často popisovány do detailu, což poukazuje na samotnou autorovu slabost pro kvalitní kuchyni. Plně se spoléhá na kulinářskou fantazii své hospodyně Adeliny, která mu pokaždé něco nechá v lednici: „*V lednici našel studené těstoviny s rajčaty, bazalkou a černými olivami, z nichž se linula vůně, že by vzkřísila mrtvého, a jako druhý chod ančovičky s octem a cibulí. Ani tentokrát ho tedy Adelina nezklamala, pokaždé když otevíral troubu nebo ledničku, pocítil stejné rozechvění, jako když byl malý kluk a časně ráno druhého listopadu hledal proutěný košík, do kterého mu přes noc nadělily Dušičky.*“⁹³

Jedna z jeho dalších vášní jsou knihy, konkrétně detektivky spisovatele Montalbána, ve kterých často nachází rady, jak postupovat při vyšetřování případů. Komisař Montalbano se rád ztotožňuje a srovnává s hlavní postavou románů španělského spisovatele, Pepem

⁸⁹ A. CAMILLERI, *Hliněný pes*, s. 13.

⁹⁰ Tamtéž, s. 34.

⁹¹ Tamtéž, s. 35.

⁹² Tamtéž, s. 34.

⁹³ Tamtéž, s. 33.

Carvalhem: „*Pomyslel si, že co se chutí týče, má možná blíž k Maigretovi než k hlavní postavě z Montalbánových románů Pepemu Carvalhovi, který se cpal jídly, při nichž by měl hubu v plameni i žralok.*“⁹⁴

Montalbano je muž prudké povahy, stačí málo a nervy mu praskají. Jeho podřízení si toho jsou dobře vědomi a ví, že v takových chvílích je třeba komisaře obcházet obloukem. Nenávidí politiku a byrokracii. Prakticky každá kapitola v knize obsahuje pasáž, ve které Montalbano kvůli něčemu zuří, ať už je to záležitost politická, pracovní, nebo prostá změna počasí: „*Máte někoho v televizi, kdo je vám zvlášť nesympatickej?*“ – „*Těch je sto tisíc, ale Mike Buongiorno je ze všech nejhorší. Když ho vidím, zvedne se mi žaludek, nejradši bych tu bednu rozflákal.*“⁹⁵ Nenávidí kriminálníky a vše, co je v rozporu se zákonem, ale zároveň je to člověk se smyslem pro pochopení. Zločince v lásce nemá, ale když autor skrze postavu mafiánského bosse Tanu Řeka vytváří nostalgický obraz tehdejší Sicílie, Montalbano se prokáže být velmi soucitným člověkem. Co se týče komisařova vztahu k ženám, práce je pro něho vždy na prvním místě, ale přesto je v průběhu knihy několikrát uveden v pokušení.

Camilleri popisuje komisařovo spolupracovníky jako věrné a poslušné strážmistry, kteří sice občas nechápou názory a podivné chování svého nadřízeného, ale nakonec vždy uposlechnou jeho rozkazům. „*Fazio, Germanà, Galluzzo, ať si vezmeš, koho chceš, všichni jsou jen ruce, který poslouchaj jednu jedinou hlavu: tu tvoji. Oni totiž nic nenamítají, nic nezpochybňují, prováděj rozkazy a tím to hasne.*“⁹⁶ Autor svými detailními popisy některých postavček maloměsta výborně ilustruje jejich charakter, například když představuje postavu sicilského majitele supermarketu (viz. str. 21), nebo telefonního operátora komisařství ve Vigatě, Agatino Catarelliho: „*Catarella byl fakt dáreček. Pomalu mu to myslelo, pomalu mu to jednalo, k policii ho vzali jen proto, že byl vzdálený příbuzný někdejšího všemocného poslance Cusumana... S Catarellou se věci ještě komplikovaly, když si uemanul – a to se stávalo často -, že místo aby mluvil rodným nářečím, jak mu zobák narostl, spustí tím, čemu říkal italština.*“⁹⁷

⁹⁴ A. CAMILLERI, *Hliněný pes*, s. 34.

⁹⁵ Tamtéž, s. 47.

⁹⁶ Tamtéž, s. 114.

⁹⁷ Tamtéž, s. 19.

II.4c Motivy a témata

Hlavním tématem detektivního románu *Hliněný pes* je samozřejmě organizovaný zločin a jeho následné vyšetřování, není to ale zdaleka téma jediné. Camilleri v této knize poprvé v jeho spisovatelské kariéře popisuje období druhé světové války, konkrétně skrze postavu ředitele Burgia, který vypráví o tehdejší dramatické situaci na Sicílii: *„Byly to zlé časy. Angličani a Američani nás denně bombardovali. Jednou jsem napočítal deset náletů za šestatřicet hodin. Lidí ve městě zbylo jen málo, většina se rozprchla, žili jsme v krytech vyhloubených do opukového kopce, co se zvedá za městem...“*⁹⁸ Dalším tématem v knize je nevědomá kontinuita zločineckých praktik. Jeskyně v oblasti Crasticeddu byla dříve využívána k nelegálnímu překupnictví a později jako místo pro obchod se zbraněmi.

V knize se několikrát opakuje motiv smrti a její krutost a nespravedlnost. V kontrastu se smrtí je život, vyprávěn skrze vzpomínky, život, který končí smrtí, která je možná jen jeden dlouhý sen: *„Ráno, když přistihl ty dva mladé, kteří se tu milovali, znesvětil život, teď před těmi dvěma těly, která měla navždy zůstat zapomenuta ve svém objetí, znesvětil smrt.“*⁹⁹

Camilleri v knize rovněž zmiňuje rychlost a nevyhnutelnost technologického pokroku, ke kterému zaujímá spíše negativní postoj: *„A pak v jednu chvíli se nákej koumák zamyslel a řek si, proč by vlastně měl jezdit na voze. Jezdíme jak s hnojem – vysvětlil nám -, všichni jsou rychlejší, celej svět teď jezdí autem, pokrok nezastavíš!“*¹⁰⁰

Dále si můžeme všimnout každodenních návyků a stereotypů protagonisty Montalbana. Komisař miluje dobré jídlo a rád tráví čas o samotě (viz kapitola II.4b Protagonisté), především ve večerních hodinách po práci. Každý den doufá, že ve své lednici najde nějakou připravenou lahůdku od jeho hospodyně Adeliny, protože ačkoli velkým labužníkem, komisař vařit neumí. Jedním z jeho dalších stereotypů chození pozdě: *„Dorazil na místo s párminutovým zpožděním, Gegè ho už čekal, nervózně přecházel podél auta tam a zase zpátky.“*¹⁰¹ *„Jako obvykle dorazil na komisařství s desetiminutovým zpožděním...“*¹⁰²

⁹⁸ A. CAMILLERI, *Hliněný pes*, s. 117.

⁹⁹ Tamtéž, s. 105.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 17.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 8.

¹⁰² Tamtéž, s. 74.

Co se venkovské tematiky týče, v knize je patrný autorův odklon od moderní technologie a novoty jako takové, což je viditelné i na charakteru komisaře Montalbana a na jeho lásce k tradici a jednoduchosti. Knihu je možné rovněž číst jako Camilleriho únik do minulosti před problémy současnosti.

III. Gianrico Carofiglio

III.1 Život a osobnost

Druhý z dvojice představitelů detektivního žánru, kterému je tato práce věnována, je apulijský spisovatel, politik a bývalý soudní úředník, Gianrico Carofiglio. Narodil se roku 1961 v jihoitalském městě Bari jako syn spisovatelky Enzi Buono.

Díky soudním a politickým zkušenostem je Carofiglio jedním z mála italských autorů detektivních románů, který skutečně ví, o čem hovoří, když ve svých knihách popisuje nejrůznější zločiny a jejich původce. Jeho působení v politice bylo jedním z důvodů, proč započal se svou kariérou spisovatele. Nejprve jakožto poradce v tzv. protimafiánské komisi, poté se stal senátorem a členem politické strany „Partito Democratico“.¹⁰³

Začátek Carofigliovy kariéry spisovatele je spojen s publikací detektivního románu *Testimone inconsapevole* (Sellerio, Nevědomý svědek, 2012), z roku 2002. Tento román je první ukázkou z řady takzvaných „legal thriller“ (it. „giallo giudiziario“). Jedná se o literární podžánr standardního thrilleru se soudní tematikou. Právníci jsou obvykle úzce spojeni s daným trestným činem a příběhy jsou založeny na vývoji konkrétních trestních řízení z pohledu právě samotných advokátů. V našem případě se jedná o protagonistu románu, Guida Guerrieriho. Později se o díle zmíním trochu podrobněji, ale nyní zůstaneme u autora životopisu.

První román měl nemalý úspěch a Carofiglio díky němu získal tři ceny za literaturu, cenu Fregene, roku 2007 cenu Viadana a o rok později literární cenu Tropea. Byl motivovaný s psaním pokračovat a hned rok po vydání první knihy vydává svůj druhý román *Ad occhi chiusi* (Sellerio, 2003). Tento „legal thriller“ definitivně potvrdil autorův literární talent v očích nejen čtenářů, ale i kritiků. Román získal cenu za literaturu *Lido di Camaiore* a prestižní cenu *Biblioteche di Roma*. Toto dílo bylo zlomovým bodem ve spisovatelově kariéře, poněvadž se jeho věhlas začal rapidně šířit severně od italských hranic. Roku 2007 byl v Německu Carofigliův román zvolen „nejlepším mezinárodním detektivním románem roku“.¹⁰⁴ Německo je zemí, ve které je dnes Carofiglio vysoce uznávaný.

¹⁰³ https://it.wikipedia.org/wiki/Gianrico_Carofiglio#Biografia (přístup 28.12.2020.).

¹⁰⁴ <https://is.muni.cz>, Závěrečná práce, *Gianrico Carofiglio – romanzi fra due generi*, Veronika Šťastná, 2012.

V jednom rozhovoru pro italský zahraniční deník Il Mitte (2016) Carofiglio vyjádřil svůj úžas nad rozdíly mezi německým a italským publikem při jeho literárních přednáškách: „Německý tisk mi sdělil, že prezentace bude na hodinu a půl, z čehož 50 minut bude věnováno předčítání mého díla v němčině! Nedokážu si představit podobnou situaci v Itálii, zde v Německu jsou na tento styl zvyklí, jsou to velice pozorní posluchači.“¹⁰⁵

Roku 2006 nakladatelství Sellerio publikovalo další z autorových vysoce uznávaných děl, detektivní román *Ragionevole dubbi*, který rok po své publikaci získal literární ocenění Vidana a roku 2008 získal cenu Fregene. Po téměř čtyřech letech se společně s románem znovu objevila literární postava právníka Guerrieriho, která se rok po vydání knihy stala předlohou pro stejnojmenný televizní seriál.¹⁰⁶

V roce 2010 Carofiglio vydal další knižní titul, *Le perfezioni provvisorie* (Sellerio, Přechodné dokonalosti, 2012, Host), ve kterém se již po čtvrté na literární scéně objevila postava právníka Guerrieriho, díky které se autorovi dostalo tolika slávy a pozitivního ohlasu čtenářů. Páté a poslední vystoupení Guida Guerrieriho přišlo s rokem 2014 v „legal thriller“ románu, *La regola dell'equilibrio* (Einaudi). Jde o zakončení proslulé série detektivních příběhů s názvem *I casi dell'avvocato Guerrieri*. S pěti miliony prodanými kusy, které byly přeloženy do osmadvaceti jazyků, se Ginarico Carofiglio stal jedním z předních italských představitelů detektivního žánru.¹⁰⁷

V závěru této kapitoly zmíním Carofiglioovo politické pojednání s názvem *Con i piedi nel fango*, publikované v březnu roku 2018 (Edizioni Guppo Abele). Jak bylo již uvedeno výše, Ginarico Carofiglio má jako jeden z mála současných italských autorů soudní a politické zkušenosti, které získal působením (od roku 2008) v jedné z italských politických stran, a které mu pomáhají s jeho literární tvorbou. V tomto nejnovějším textu autor detailně popsal italský politický systém a zdůraznil hodnotu zásad a pravidel, které jsou pro společnost nepostradatelné. Celé dílo je napsané formou rozhovoru s doktorem politikologie a spisovatelem Jacopem Rosatellim.¹⁰⁸

¹⁰⁵ <https://www.ilmitte.com/2016/10/germania-il-pubblico-e-molto-bravo-ad-ascoltare-intervista-carofiglio/> (přístup 24.9.2019).

¹⁰⁶ https://it.wikipedia.org/wiki/Gianrico_Carofiglio (přístup 24.9.2019).

¹⁰⁷ <https://www.letture.org/gianrico-carofiglio-libri/> (přístup 24.9.2019).

¹⁰⁸ <http://www.mangialibri.com/libri/con-i-piedi-nel-fango> (přístup 24.9.2019).

III.2 Detektivní tvorba

V této podkapitole se nejdříve zmíním o románu *Testimone inconsapevole*. Jde o autorovo ústřední dílo, které rovněž značí začátek jeho spisovatelské kariéry a na kterém pracoval devět měsíců. V jednom interview pro Camilleri Fans Club se Carofiglio vyjádřil, proč začal s psaním tohoto románu: „*Jaký jste měl důvod pro napsání knihy?*“ – „*Ani nevím, možná jsem chtěl jednoduše zažít příběh z pohledu samotného právníka, vzhledem k tomu, že sám jsem státním zástupcem.*“¹⁰⁹ Kniha rychle rostla na popularitě, a to nejen v Itálii. Carofiglio se proto rozhodl skoncovat se soudní kariérou a plně se začal věnovat spisovatelské dráze.

Román *Testimone inconsapevole*, ve kterém se autor do detailů rozepisuje o psychologických problémech hlavní postavy, je spíše psychologické drama než klasická detektivka. Vztah mezi autorem a protagonistou příběhu je pro Carofiglia velmi důležitý, čím více je schopen se s literární postavou ztotožnit, tím lépe. K protagonistovi tohoto románu Carofiglio zaujal poněkud zvláštní postoj, jelikož on sám vykonával práci soudního úředníka, ale Guierrieri je právník. Tento přístup, kde autor zvolil dvě pozice se zcela odlišnými záměry, vyžadoval velké úsilí, jelikož musel popisovat události v soudní síni z docela jiného úhlu pohledu. Nicméně v jiných ohledech se se svým protagonistou zcela ztotožňuje, například v lásce k dobrému jídlu a hudbě.

Kromě sbírky románů s právníkem Guidem Guierrierim Carofiglio napsal třídílnou řadu detektivek s bývalým četníkem Pietrem Fenogliem v hlavní roli. Všechna tři vydání jsou spíše svého druhu manuálem k tomu, jaká má být správná vyšetřovací technika. První díl, *Una mutevole verità* (Einaudi, 2014), je klasický detektivní román, který vychází ze skutečných událostí. Autor se zde snažil o vytvoření fiktivního příběhu na skutečném historickém pozadí, kterým je město Bari v roce 1989. Fenoglio je ukázkový příklad správného detektiva, který „svým instinktům věří, ale není jejich otrokem“, neustále je totiž zpochybňuje. Jak název románu napovídá, hlavním tématem je pravda a ta může být zavádějící. Správný detektiv musí být podezíravý a neustále svá tvrzení zpochybňovat, aby se nezamíloval do jedné vyšetřovací hypotézy a neztratil tak možnost zjistit, co se skutečně stalo.¹¹⁰

¹⁰⁹ http://www.vigata.org/altri_autori/cfc_carofiglio.shtml (přístup 6.11.2020).

¹¹⁰ <https://www.rainews.it/dl/rainews/media/Una-mutevole-verita-intervista-a-Gianrico-Carofiglio-84323327-7013-4888-8ff8-ceee2ea74d5d.html> (přístup 7.11.2020).

Třetí díl série, *La versione di Fenoglio* (Einaudi, 2019), je svého druhu návod, jak má vypadat správné vyšetřování a jak by se měl člověk postavit k životu. Tříleté očekávání návratu proslulého četníka Fenoglia na literární scénu mělo za následek to, že hned týden po vydání knihy se dostala mezi nejprodávanější v zemi, byla přeložena do dvaceti osmi jazyků a celosvětově se jí prodalo přes pět milionů kusů.¹¹¹

Fenoglio, který se blíží důchodovému věku, má problémy s kyčlí. Své hodiny rehabilitace tráví s mladým Giuliem, který ve snaze najít svou životní cestu s nadšením poslouchá Fenogliovy historky ze života vyšetřovatele. I v této knize se autor zabývá otázkou, jak má správný detektiv přemýšlet: „*Se hai una buona ipotesi investigativa, ma prendi in considerazione solo quello che la conferma, finirai con l'ignorare tutto il resto. Non "vedrai" tutto il resto*“.¹¹³ V tomto úryvku Fenoglio praví, jak důležité je brát v potaz nejen faktory, které potvrzují vaši teorii, ale i ty, které ji vyvrací. Jinak se nám zúží obzory a skutečná pravda nám unikne.

Jak jsem již zmínil, Carofiglio se rád ztotožňuje s protagonisty svých příběhů, a tak tomu je i zde. V jednom interview pro italský deník *Corriere della Serra* sdělil, že si rád hraje s více postavami znázorňujícími jeho samotného. Jak starý četník, co dává rady, tak mladý Giulio, který poslouchá, v obou jsou rysy samotného autora. Dialekty ve svých románech Carofiglio nepoužívá, upřednostňuje, když je jazyk čistý, bez jakékoli úpravy a přístupný co nejširšímu okruhu čtenářů. Italtina je prý nádherný jazyk, když se s ním správně zachází.¹¹⁴

Co se překladů do českého jazyka týče, Gianrico Carofiglio není na české literární scéně příliš známý. Díky překladatelce na volné noze Zuzaně Jurkové byly do češtiny přeloženy alespoň dva jeho tituly, *Přechodné dokonalosti* a *Nevědomý svědek*, oba vydány nakladatelstvím Host roku 2012.

Na rozdíl od Camilleriho Carofiglio píše klasickou italtinou bez komplikovaných dialektů, což je pro překladatele mnohem snazší práce. Nicméně autor často používá právní a úřední terminologii, ve které se překladatel musí orientovat, aby uchoval význam originálu.

¹¹¹ https://www.corriere.it/19_marzo_19/gianrico-carofiglio-la-versione-di-fenoglio-einaudi-stile-libero-20f063c4-4a6e-11e9-a7a3-5683e4dbacbc.shtml (přístup 8.11.2020).

¹¹³ Tamtéž (přístup 19.06.2021)

¹¹⁴ Tamtéž (přístup 8.11.2020)

Zde uvedu úryvek z knihy *Nevědomý svědek* a poté překlad p. Jurkové, jak si poradila s úředním jazykem Carofiglia:

„In data 10 agosto 1999 alle ore 19.30, nei locali della Compagnia Carabinieri di Monopoli, Nucleo Operativo, dinanzi a noi ufficiali ed agenti di p. g. Maresciallo Capo Binetti Pasquale, Maresciallo Ordinario Sciancalepore Pasquale e Carabiniere scelto Amendolagine Francescotutti in forza al suddetto Comando è comparso Renna Antonio nato a Noci (BA) il 31.3.1953, residente in Monopoli, Contrada Gorgofreddo 133/c il quale opportunamente interrogato su fatti a sua conoscenza dichiara:“¹¹⁵

„Dne 10. srpna 1999 v 19.30 hodin v prostorách zásahové jednotky v Městě Monopolis před nás, důstojníky a zaměstnance generální prokuratury, nadporučíka Antonia Lorusa, podporučíka Pasquala Sciancalepora a pověřeného policistu Franceska Amendolagina, z nichž všichni jsou členy výše zmíněného komanda, předstoupil Antonio Renna, narozený 31.3.1953 v Noci, provincie Bari, bytem v Monopoli, městská část Gorgofreddo 133/c, který je vyslýchán ohledně jemu známých skutečností, přičemž vypovídá:“¹¹⁶

Carofiglio v tomto svém „legal thrilleru“ místy používá těžce srozumitelnou právníkovou mluvu, která románu dodává na serióznosti a autentičnosti: *„Znovu jsem si přečetl, že přesvědčivý důkazní materiál, který byl v neprospěch Abdua Thiama získán, nejen vhodným způsobem odůvodňuje omezení osobní svobody v této fázi procesu, ale na jeho základě lze také oprávněně předpokládat výsledek procesu, jímž bude odsouzení obžalovaného.“¹¹⁷* V knize nalezneme celé shrnující výpovědi psané úřednickým jazykem.¹¹⁸ Román je nicméně vyprávěn jednoduchým, příjemným a plynulým jazykem, Carofiglio jde bez zdlouhavého rozepisování přímo k věci a čtenáře tak snadno vtáhne do děje. Autor se často rozepisuje o psychickém stavu advokáta Guerrieriho, o jeho každodenních aktivitách, milostném životě a myšlenkových pochodech. V knize jsou rovněž patrné vulgarismy, které většinou odrážejí duševní stav protagonisty: *„Kde jsi byl to ráno ty, advokáte?“ „Byl jsem v prdeli, chtěl jsem odpovědět. A*

¹¹⁵ Gianrico CAROFIGLIO, *Nevědomý svědek*, s. 66.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 66.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 45.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 66.

*v prdeli jsem byl i předchozí dopoledne a dopoledne následující. A jsem celkem v prdeli i teď. Jenom o trošičku míň.*¹¹⁹

III.3 České překlady autorových děl: *Nevědomý svědek a Přechodné dokonalosti*

Jediné dva Carofigliovy romány, které byly díky překladatelce Zuzaně Jurkové přeloženy do českého jazyka, jsou *Nevědomý svědek* a *Přechodné dokonalosti*. Oba jsou součástí série detektivních příběhů s protagonistou právníkem Guidem Guerrierim. *Testimone inconsapevole* (Sellerio, 2002, *Nevědomý svědek*, 2012) Guerrieriho poprvé uvedl na literární scénu a kniha rázem sklidila obrovský úspěch. Rok po vydání získala ocenění Premio del Giovedì Marisa Rusconi.¹²⁰ Přestože je kniha považována za detektivní román, od klasické detektivky se poněkud liší. Děj je totiž založen na vývoji procesu trestního řízení z pohledu právníka a hovoříme tudíž o tzv. „legal thrilleru“. Tento žánr má v Itálii velmi krátkou historii a svou popularitu získal právě díky Carofigliovi: „Právníci či soudní úředníci, kteří by uměli napsat dobrý legal thriller, jsou velmi vzácní.“ (Carofiglio v rozhovoru pro Camilleri Fans Club).¹²¹

Kniha je rozdělena do tří částí, ve kterých se mísí soukromý život protagonisty s vývojem soudního procesu. Přestože jsou některé pasáže psány úředním jazykem, děj je plynulý, má rychlý spád a dokáže čtenáře snadno vtáhnout. Důležitým tématem knihy je vztah mezi Guerrierim a jeho klientem, obžalovaným Thiamem Abdou. Guerrieri ho má za úkol zbavit obvinění z vraždy, jenomže Thiam je cizinec. Pro muže zákona je toto velmi těžká situace. V dnešní společnosti lidé odsoudí cizince mnohem snadněji než vlastence jenom proto, že je „odlišný“. Tato problematika způsobuje nejrůznější konflikty mezi etniky a mezilidské vztahy jsou tak plné násilí a nepravosti. Autor v knize zdůrazňuje, že dnes, v 21. století, všichni lidé mají stejná práva a jak barva pleti, jiný jazyk či odlišné náboženství, mohou radikálně ovlivnit životy určitých jedinců.

V životě jsou momenty, které se nám nerasmazatelně vryjí do paměti. Tyto okamžiky existují díky velmi vratké, ale dokonalé rovnováze, kterou mají pouze věci *přechodné* a určené k brzkému zániku. Stálá dokonalost neexistuje, skrývá se pouze v *přechodných* okamžicích.

¹¹⁹ G. CAROFIGLIO, *Nevědomý svědek*, s. 47.

¹²⁰ https://it.wikipedia.org/wiki/Premio_del_Gioved%C3%AC_Marisa_Rusconi (přístup 11.11.2020).

¹²¹ http://www.vigata.org/altri_autori/cfc_carofiglio.shtml (přístup 11.11.2020).

Tato autorova filozofie stojí za názvem knihy *Le perfezioni provvisorie* (Sellerio, 2010, Přechodné dokonalosti, 2012), jež je čtvrtým dílem detektivní ságy zaměřené na právníka Guida Guierrieriho. Je to zároveň první kniha zmíněné série, kterou můžeme nazvat klasickou detektivkou. Protagonista zde totiž nezastupuje roli právníka při trestním řízení, nýbrž roli soukromého detektiva, který se snaží vyřešit záhadu zmizení mladé studentky. V roce 2010 se kniha stala finalistou ceny Campiello. Zmíněná „nestabilita“ věcí je viditelná i na fyzickém a psychickém stavu hlavní postavy. Guido ve svém životě zažil mnoho nepříjemných změn a zvrátů, a proto tolik miluje svou práci u kasačního soudu, která mu dává iluzorní pocit pořádku, stability a spravedlnosti.

III.4 Nevědomý svědek

III.4a Prostředí

I Carofiglio většinu svých detektivních románů rovněž situuje do svého rodiště, přístavního města Bari. Popis každé uličky, každé čtvrti a každého západu slunce má v autorových románech svůj význam a odpovídá určité situaci, nebo se odráží v duševním stavu protagonisty. Carofiglio v knize několikrát stručně popisuje atmosféru a počasí jednotlivých měsíců a ročních období: *„Jaro rychle přešlo v léto, ale dny plynuly pořád stejně. Také noci byly pořád stejné. Temné. Až do jednoho červnového rána.“*¹²²(...) *„Bylo únorové odpoledne, ale venku nebylo chladno. Celou zimu bylo teplo.“*¹²³ Autor v knize déle barvitě líčí ranní procházky advokáta Guida pobřežním městem Bari: *„Došel jsem až na třídu Cavour před Petruzzelliho divadlo a pokračoval směrem k moři... Byl jsem ve čtvrti, kde se nacházely nejhezčí domy v Bari.“*¹²⁴(...) *„Došel jsem k moři, zahnu doleva ve směru Marghertinina divadla a odtamtud jsem odzdola kolem hradeb zamířil k bazilice svatého Mikuláše.“*¹²⁵ Děj románu se odehrává výhradně ve městě Bari a v jeho provincii. Jsou zde zmíněna města jako je Monopoli, Taranto či vyhledávaná turistická destinace Polignano a Mare. Detailní popisy těchto oblastí však v knize nejsou.

¹²² G. CAROFIGLIO, *Testimone inconsapevole*, s. 19.

¹²³ Tamtéž, s. 37.

¹²⁴ Tamtéž, s. 99.

¹²⁵ Tamtéž, s. 101.

V první části knihy Guido Guerrieri vzpomíná, když jako malý chodil na box a jaké bylo prostředí a atmosféra v bývalé tělocvičně, kde trénoval: „*Tělocvična byla ve vlhkém suterénu...Přesně si pamatuju, jak jsme sešli po úzkém a špatně osvětleném schodišti a pak vstoupili do tělocvičny. Nikdo nemluvil a bylo slyšet jen lehké tlumené údery pěstí do pytle, praskání provazů, kmitání boxovacího míče. Neumím popsat ten pach, který se tam rozprostíral, ale teď, když píšu, ho cítím v nose a mám z něho husí kůži.*“¹²⁶

Dále nám autor popisuje prostory věznice v Bari, ve které musí advokát Guerrieri několikrát navštívit svého klienta: „*Prošel jsem obvyklou kovovou bránou, pak mřížemi a pak ještě jinými dveřmi. Nakonec jsem vstoupil do místnosti určené pro advokáty. Byla zima, a i když venku bylo příjemně, v té místnosti, kde se nacházel stůl, dvě židle a propadlé křeslo, bylo ponížující chladno.*“¹²⁷

Velký prostor je v románu vyhrazen popisu Guierrierho staré známé Melissy, a především jejího bytu, který odráží charakter této postavy v příběhu: „*Když rozsvítla, uvědomil jsem si, že jsem v mrňavé předsíni, ze které se zleva vchází do ložnice/studovny. Vpravo byly zavřené dveře, které asi vedly do koupelny. „Kde je kuchyň?“ pomyslel jsem si v tom okamžiku nesmyslně. A v tomtéž okamžiku mě ona vzala za ruku a dovedla mě do ložnice/obývacího/studovny. Ke stěně naproti dveří byla přistavena postel, dál tam byl psaní stůl, všude knihy...*“¹²⁸ Román je čtivý a snadno srozumitelný a autorův styl psaní je živý a často obohacený hovorovými výrazy a vulgarismy, které zvýrazňují jeho přirozenost a „lidovost“.

III.4b Protagonisté

Hlavní postavou Carofigliova románu *Testimone inconsapevole* je advokát Guido Guerrieri. Guido je prostý člověk, nedokonalý, lidský a náladový, který má své vady i morální zásady. Člověk statečný a štědrý, který se snaží harmonicky zkombinovat svou profesionální kariéru právníka se soukromým životem. Guido v první části knihy trpí kvůli rozvodu s manželkou radikálními změnami nálad. Jeho stav se postupně zhoršuje, propadá stále více špatným návykům (kouření, alkohol, televize), až je donucen navštívit psychiatra. Zlomovým

¹²⁶ G. CAROFIGLIO, *Nevědomý svědek*, s. 29.

¹²⁷ Tamtéž, s. 44.

¹²⁸ Tamtéž, s. 62-63.

bodem v psychickém stavu advokáta je znovuobjevení boxu, který mu pomůže dostat se zpět do dobré psychické kondice. „...v sedm jsem byl v tělocvičně a skoro dvě hodiny jsem boxoval. Díky tomu jsem se začal cítit o něco lépe.“¹²⁹ Guido má mírné problémy s nespavostí, z které ho box částečně vyléčil, vstává brzy a je milovníkem ranních procházek po hlavním městě: „Pak jsem vyšel z bytu, venku bylo denní světlo a já jsem šel na dlouhou procházku. Také ta sloužila k tomu, abych nepřemýšlel.“¹³⁰ (...) „Už se rozednilo, vzduch byl čerstvý a čistý a byl ideální den k tomu zajít si na procházku.“¹³¹

Jednou z vášní protagonisty je rovněž anglická hudba druhé poloviny 20. století, kterou rád poslouchá ve společnosti sklenky červeného vína: „Než jsem začal, otevřel jsem láhev vína Salice Salentino, ochutnal jsem ho a pak jsem šel najít nějaké cédéčko, které bych si u vaření poslechl. White Ladder. Pustil jsem synkopovaný rytmus Please Forgive Me a pak, téměř okamžitě, zazněl hlas Davida Graye. Zůstal jsem blízko beden a poslouchal, než přišla pasáž písničky, která se mi líbila nejvíc.“¹³² Carofiglio text často kontaminuje angličtinou a v knize často používá kompletní citace anglických textů písní.

Popisům vedlejších postav, které nejsou pro vývoj děje nějak zásadní, autor nevěnuje příliš pozornosti a jsou tudíž velmi stručné: „Psychiatr byl vysoký, robustní a vznosný, měl vousy a ruce jako lopaty. Na to, že byl vousatý a mohutný, byl celkem laskavý.“ „Podal jsem recept magistře, kostnaté dívce, která nevypadala moc přátelsky...“¹³³ Naopak postavy, se kterými má Guido Guierrieri užší vztah a které hrají v příběhu zásadní roli, jsou popisovány velmi detailně. Jako příklad uvedu státní zástupce Cervellatiho, hlavního nepřítele při soudním procesu. „Nebyl to zrovna nejsympatičtější prokurátor se soudních kancelářů. Nebyl ani velký, ani malý. Ani hubený, a ni přímo tlustý. Břicho mu totiž v zimě i v létě vždycky zakrývala nějaká příšerná hnědá vesta. Tlusté brýle, málo vlasů, které měl vždycky trochu přerostlé, šedé sako, šedé ponožky, šedá pleť.“¹³⁴ Z praktických důvodů citaci ukončím zde, protože popis charakteru této postavy pokračuje na další dvě stránky.

¹²⁹ G. CAROFIGLIO, *Nevědomý svědek*, s. 31.

¹³⁰ Tamtéž, s. 51.

¹³¹ Tamtéž, s. 101.

¹³² Tamtéž, s. 84.

¹³³ Tamtéž, s. 26 – 27.

¹³⁴ Tamtéž, s. 52.

Vztah protagonisty k ženám se drasticky změnil po rozvodu s manželkou Sárrou, který ho poznamenal nejen psychicky, ale i fyzicky. Vývoj hlavní postavy je v románu jasně patrný. Z počátečních pocitů marnosti, vzteku, smutku a slabosti se Guido v průběhu knihy postupně léčí, až do úplného uzdravení a návratu do starých kolejí. Na této strastiplné cestě se dostává do interakcí s ženami, které jsou silně ovlivněny jeho psychologickými problémy a duševními stavy a sexuální touha postupně ustupuje prostému přátelství. V knize je konkrétně uvedeno, jak se tento vztah protagonisty k ženám za poslední rok změnil: *„Jindy – před rokem – bych se vrhl do džungle zlovolných mužů, kteří se oslavy účastnili, a snažil bych se ji znovu získat. Něco bych si vymyslel, dal bych jí číslo mobilu, snažil bych se to zaonačit tak, abychom se co nejdřív viděli... Ten večer jsem neudělal nic.“*¹³⁵

III.4c Motivy a témata

V knize se řeší dvě ústřední tematické linie. Na jedné straně je to soukromý život Guida Guerrieriho, jeho překonání životních nesnází, a jak se po tolika bolestech a utrpení znovu naučil žít. V celé první části románu autor detailně rozebírá psychologické stavy hlavní postavy: *„Někdy se mi v noci dařilo usnout bez prášků, jindy ne. Někdy jsem dokonce bez probuzení naspal pět nebo šest hodin. Někdy jsem si vyšel ven s přáteli a cítil jsem se skoro příjemně. Pořád mě přepadávala chuť se rozbrečet, ale už ne tak často, v každém případě se mi dařilo se ovládnout.“*¹³⁶ Tyto nepříjemné duševní stavy se promítly i v Guidově produktivitě v práci. Klienti ho přestali zajímat, k soudu začal chodit nepřipraven a výsledky soudních procesů prakticky závisely na náhodě, několikrát se dokonce z ničeho nic rozbrečel ve své kanceláři. Změna k lepšímu nastala, když začal chodit na box (viz. kapitola III.4b – Protagonisté).

Druhé ústřední téma románu je problematika rasismu v současné Itálii. Advokát Guerrieri se snaží dokázat nevinu obžalovaného obchodníka ze Senegalu, jehož obvinění je z velké části založeno na barvě pleti. Autor poukazuje na problém odsuzování lidí jiného etnika, který je v dnešní italské společnosti čím dál častější a prostřednictvím hlavní postavy advokáta se Carofiglio snaží zdůraznit, že všichni lidé na Zemi mají stejná práva a pravomoci, bez ohledu na jejich etnickou příslušnost a kulturu: *„Panu Rennovi se nelíbí afričtí přistěhovalci*

¹³⁵ G. CAROFIGLIO, *Nevědomý svědek*, s. 59.

¹³⁶ Tamtéž, s. 32.

a chtěl by, aby se o ně postarala policie... Pan Renna zjevně konečně a v důsledku toho nemá moc dobrou paměť na lidi a není pro něj snadné rozlišit jednoho Afričana od druhého. Z jeho pohledu jsou to všichni negři...¹³⁷(...) „Představil jsem si, co si asi moje klientka musela pomyslet, když viděla procházet Abagiage Dehebaovou – došli jí, že musel čekat kvůli černošce.“¹³⁸ Jeden z italských stereotypů spojených s rasismem je automaticky spojovat zločiny a výtržnosti s cizinci černé pleti a označovat je jako „Maročany“. V knize je toto chování nastíněno při výpovědi jistého Antonia Renna, majitele baru, který je přesvědčen o Abduově vině: „My těmhle černošům říkáme Maročané.“ – „Aha, dobře. Napadá vás nějaký detail, nějaká jiní informace, která by byla pro vyšetřování důležitá?“ – „Ne, pane soudce, ale podle mě to musel určitě být ten Maročan, protože...“ – „Ne, pane Renno, nesmíte vyjadřovat osobní názory...“¹³⁹ Rasismus se v románu projevuje především promluvami postav: „Umíte nám říct, jaké jsou národnosti?“ – „Nevím, všichni jsou to negři...“ (...) „Dyť tihle negři jsou všichni stejní.“¹⁴⁰

Jedním z vedlejších motivů v románu je autorova znalost lidské psychiky a umění s ní manipulovat. Zejména poslední část knihy má silný psychologicko-filozofický nádech. Soudní proces je ve svém vyvrcholení a autor nám popisuje, jak je dobrý advokát schopný manipulovat s lidskou psychikou pomocí promyšlených otázek a odpovědí: „Odsudte ho na doživotí, o nic méně než tohle. Jestli můžete říci, že neexistuje ani jedna pochybnost, jestli jste si naprosto jistí, pak musíte tohoto muže odsoudit k tomu, aby navždy zůstal ve vězení. Musíte k tomu mít odvahu. Velkou odvahu.“ Na nějakou dobu se všechno přerušilo. Dokud jsem znovu neuslyšel svůj hlas. Tentokrát zazněl potichu a napraskle. „Jestli však tuto jistotu nemáte, tak potřebujete ještě více odvahy.“¹⁴¹ Guierrieriho obhajobní řeč v knize zabírá jednu celou kapitolu. Carofiglio se v románu rovněž zmiňuje o těžkém životě právníků, které společnost nemá příliš v lásce: „Advokáti nejsou ve vězeních moc oblíbení. Advokáti nejsou moc oblíbení nikde.“¹⁴² Nevědomý svědek je však především román, který nás nutí k zamyšlení nad tím, že zevnějšek člověka není to nejdůležitější.

¹³⁷ G. CAROFIGLO, *Nevědomý svědek*, s. 234.

¹³⁸ Tamtéž, s. 43.

¹³⁹ Tamtéž, s. 69.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 171 – 173.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 237.

¹⁴² Tamtéž, s. 44.

IV. Srovnání děl Camilleriho a Carofiglia

V této kapitole se věnuji detailní analýze a srovnání detektivních románů *Hliněný pes* a *Nevědomý svědek*, které jsou považovány za ústřední díla obou autorů, z hlediska ztvárnění prostředí, postav, motivů a témat. Podíváme se, v čem se od sebe romány liší, a zda měli oba autoři i některá společná témata.

Pro popis prostředí a krajiny zvolili oba autoři odlišné postupy. Zatímco Camilleri se ve své knize snaží o detailní a reálné popisy sicilského venkova, Carofiglio upřednostňuje popisy stručné a výstižné, což ději dodává větší spád. Carofiglio se příliš nezabývá popisem přírody, krajin a měst, soustředí se spíše na popis dané atmosféry, kombinuje líčení psychického rozpoložení literárních postav s popisem okolního prostředí a zkoumá, jak se tyto dva faktory navzájem ovlivňují. Pro Camilleriho je důležitý komplexní popis jeho domoviny a připomínání období druhé světové války, aby měl čtenář co nejuvěrohodnější představu o tehdejší situaci na ostrově: „*Musel jsem jít při samém kraji okresky, protože byl velký provoz, italské a německé vojenské vozy jezdili v obou směrech. Zrovna jsem docházel k polní cestě, která vede k vile, když se vynořily dva americké stíhací bombardéry a začaly všechno ostřelovat a shazovat bomby.*“¹⁶⁷ Chci rovněž poukázat na fakt, že děj Camilleriho románu se odehrává ve fikčním světě, konkrétně ve smyšlené vesnici Vigata, která odpovídá autorovu skutečnému rodišti, Porto Empedocle. Carofiglio naopak používá skutečně existující místa se skutečnými názvy, jako je Bari, Monopol, Neapol či Rutigliano. Pokud zůstaneme u prostředí, tak hlavním rozdílem mezi těmito dvěma tituly je atmosféra na vesnici u Camilleriho a atmosféra přístavního velkoměsta u Carofiglia. V *Hliněném psovi* se setkáváme především s popisy nespoutané přírody a opuštěných a polorozpadlých stavení: „*Vilu na začátku Galloty našel hned, ale připadalo mu nemožné, že by někdo v takové rozvalině mohl bydlet. Bylo zřetelně vidět, jak je polovina střechy propadlá, do třetího poschodí určitě muselo zatékat. Stačil lehký závan větru, aby zabušila okenice, a bylo nepochopitelné, že se vůbec ještě drží.*“¹⁶⁸ Jak bylo již uvedeno, v románu *Nevědomý svědek* se s detailními popisy míst příliš nesetkáváme. Jediné, co nám autor barvitě ilustruje je atmosféra ve městě Bari během ranních procházek Guida Guerrieriho: „*Už se rozednilo, vzduch byl čerstvý a čistý a byl ideální den k tomu zajít si na*

¹⁶⁷ A. CAMILLERI, *Hliněný pes*, s. 232.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 137.

*procházku. Pokračoval jsem až ke Švábskému hradu a pak dál směrem k výstavišti a po dvou hodinách a několika kilometrech jsem došel do piniového háje svatého Františka.*¹⁶⁹

Hlavní protagonisté obou analyzovaných románů jsou dvě docela odlišné osoby, ale můžeme u nich nalézt i několik společných atributů. Oba jsou muži zákona se silným odporem k nespravedlnosti, zkorumpovanosti a politice, kteří jsou posedlí hledáním pravdy. Každý má své morální zásady a je otrokem svých zvyklostí. Montalbano rád tráví večery doma o samotě, Guerrieri si naopak rád vyjde na ranní procházku. Jejich dalším společným rysem je slabost pro kvalitní kuchyni. Na rozdíl od komisaře Montalbana, který vařit neumí a všechna jídla mu připravuje jeho hospodyně, Guido Guerrieri si své jídlo rád sám uvaří, což Carofiglio v knize detailně popisuje: „*Uvařil jsem kuře, pomlel ho se sto gramy šunky, kterou jsem měl v ledničce už několik dní. Pak jsem dal všechno do misky, přidal vajíčko, strouhaný parmazán, muškátový oříšek, sůl a černý pepř. Všechno jsem promíchal, nejdřív vařečkou a po přidání strouhanky znovu rukama...*“¹⁷⁰ Montalbano rád chodí na pozdě, Guido je v tomto ohledu profesionálnější a vždycky se dostaví s předstihem. To může být způsobeno tím, že komisař ví, že jeho postavení mu to umožňuje, ale advokát k soudnímu řízení přijít pozdě zkrátka nemůže.

Povahově se tito dva protagonisté poněkud liší, to je do jisté míry dáno faktem, že Montalbano je policejní komisař a Guerrieri je soudní advokát. Montalbano je horkokrevný muž. K nespokojenosti mu stačí málo, což dává najevo častými výbuchy zlosti. Je přesvědčen, že jeho metody vyšetřování jsou ty správné, a tudíž se budou respektovat. Nezajímají ho názory ostatních a nenechá si od nikoho nic líbit. Advokát Guerrieri je naopak člověk přívětivější, soucitnější, zdvořilejší a především trpělivější. Specifickým rysem je jeho znalost angličtiny a vášeň pro anglickou hudbu a film, což u postavy komisaře nevidíme.

Na rozdíl od Montalbana, který nepřipustí, aby milostné vztahy jakkoli zasahovaly do jeho profesního života, byl celý Guidův život drasticky ovlivněn rozvodem s manželkou. Chci rovněž poukázat fakt, že Montalbano se v průběhu románu zásadně nemění, zatímco Guerrieriho vývoj je v průběhu knihy jasně patrný. V první části trpí častými změnami nálad, náhlými pocity zmaru a osamocení a nespavostí. V části druhé se jeho psychika stabilizuje.

¹⁶⁹ G. CAROFIGLIO, *Nevědomý svědek*, s. 101.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 85.

Zásadně se obě postavy liší v tom, že komisař není otrokem svých vášní a emocí, zatímco Guido jim podléhá.

Ústřední témata obou románů jsou odlišná. *Hliněný pes* se zabývá zejména organizovaným zločinem a jeho následným vyšetřováním, *Nevědomý svědek* pojednává o soudním procesu a otázce rasismu, kdy se psychicky nestabilní právník snaží ze všech sil obhájit nespravedlivě obžalovaného muže černé pleti. *Hliněný pes* má historický nádech, když se Camilleri snaží o co nejautentičtější obraz časů druhé světové války na ostrově Sicílie. Naopak Carofiglio svůj román pojal spíše psychologicky - v celé první části románu detailně rozebírá psychické procesy hlavní postavy. V čem se oba romány shodují je nevyčísitelný význam pravdy a nenávisť k bezpráví, zločinu a korupci. Oba protagonisté jsou obhájci spravedlnosti a každý se svým způsobem snaží o nastolení pořádku ve společnosti. Komisař Montalbano ze všech sil pátrá po zločincích, kteří narušují pořádek a harmonii jeho rodné země a advokát Guierrieri hájí muže, neprávem obžalovaného na základě předsudků a milných tvrzení.

Další velké téma v obou románech je kontrast minulosti se současností. Camilleri toto téma ve své knize vyobrazuje skrze vzpomínky mafiánského bosse a vyprávěním o časech během druhé světové války. V rozporu je zde poklidný, autentický sicilský venkov na jedné straně a rostoucí globalizace a exponenciální vývoj techniky na straně druhé: „*Tyhle mladý jsou fungi noví, povídaj si s přístrojema a ne s lidma, ani člověka neznaj, nevědí, kdo jsi byl, a když to vědí, je jim to u prdele, neznaj se ani mezi sebou, povídaj si přes počítač.*“¹⁷¹ *Nevědomý svědek* se více soustředí na hlavní postavu a srovnává její psychický vývoj od časů po rozvodu až do současnosti.

¹⁷¹ A. CAMILLERI, *Hliněný pes*, s. 17.

Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo představení dvou ústředních italských autorů současné detektivní literatury a detailní analýza jejich literární tvorby. V první kapitole byl detektivní žánr uveden do kontextu moderní italské literatury. Byl zde stručně popsán historický vývoj italského detektivního románu od 1. poloviny 19. století do současnosti a jeho následná expanze za hranice Itálie až na území České republiky, kde začal být v posledních letech stále více překládán do češtiny. Českých překladů novodobé italské detektivní literatury není mnoho, a proto byly česky psané zdroje k přípravě této bakalářské práce poněkud omezené. Pracoval jsem tedy převážně se sekundárními prameny italské provenience. Jedním z cílů práce bylo rovněž poukázat na neopomenutelný význam italského detektivního žánru ve vývoji světové literatury a vzbudit v čtenáři zájem o italskou kulturu, realie, a především literární historii.

Druhá a třetí kapitola byly věnovány dvou ústředním autorům detektivních románů současnosti, kterými jsou Andrea Camilleri a Gianrico Carofiglio. V jednotlivých podkapitolách jsem popsal jejich biografii, detektivní tvorbu a způsob, jakým se oba autoři dokázali prosadit na české literární scéně. Tito dva autoři jsou v kontextu současné italské detektivky svým způsobem výstřední, což mě vedlo právě k jejich důkladné analýze. Camilleri je mistrem v kombinování standardní italštiny s původním sicilským dialektem a Carofiglio je otcem italského detektivního podžánru, tzv. legal thrilleru, románu ze současného advokátního a soudního prostředí.

U obou autorů jsem uvedl dva jejich nejvýznamnější romány, které byly zároveň jako jediné z jejich rozsáhlé detektivní tvorby přeloženy do českého jazyka – Camilleriho *Hliněný pes* a *Tvar vody* a Carofigliův *Nevědomý svědek* a *Přechodné dokonalosti*. Knihy jsem následně stručně představil a analyzoval je z významového, obsahového a jazykového hlediska. Dále jsem si od každého autora vybral jednu knihu, respektive *Hliněného psa* a *Nevědomého svědka*. Rozbor obou románů jsem strukturoval na tři podkapitoly, ve kterých jsem následně popsal význam prostředí, charaktery hlavní postav a skryté motivy a témata, která zde můžeme vyzorovat. Hojně jsem zde využil i přímých citací z obou románů, abych doložil svá tvrzení.

Ve čtvrté a poslední kapitole předložené bakalářské práce, jsem se rovněž věnoval dílům *Hliněný pes* a *Nevědomý svědek*, tentokrát ale z komparatistického hlediska. Zkoumal jsem, jaké literární prvky mají knihy společné a v čem se od sebe naopak liší. Postupoval jsem systematicky jako u předchozích dvou kapitol. Nejdříve jsem se zaměřil na popisy prostředí, poté na charaktery hlavních postav a konečně na ústřední motivy a tematiky znázorněné v obou románech. Zajímavé bylo například zjištění, že protagonisté obou románů mají slabost pro kvalitní kuchyni, a že Camilleri i Carofigliu se vyžívají v detailních popisech jednotlivých pokrmů. V Camilleriho díle se často setkáváme s detailními popisy poklidné krajiny sicilského venkova nedotčeného civilizací, zatímco Carofigliův román je situován do přístavního velkoměsta. Charakter protagonisty románu *Hliněný pes* je stabilní a nijak se nevyvíjí, zatímco hlavní postava v *Nevědomém svědkovi* se psychicky i fyzicky mění od začátku do konce knihy. (Podrobněji viz. kapitola IV.)

Riassunto

L'obiettivo principale di questa tesi di laurea era presentare i due autori italiani centrali della letteratura poliziesca contemporanea e un'analisi dettagliata della loro opera letteraria. Nel primo capitolo il genere poliziesco è stato introdotto nel contesto della letteratura italiana moderna. Descrive brevemente lo sviluppo storico del romanzo poliziesco italiano dalla prima metà del ottocento fino ad oggi e la sua successiva espansione oltre l'Italia fino alla Repubblica Ceca, dove negli ultimi anni ha cominciato ad essere sempre più tradotto nella lingua ceca. Non ci sono molte traduzioni ceche della letteratura poliziesca italiana moderna, e quindi le fonti scritte in ceco per la preparazione di questa tesi di laurea erano alquanto limitate. Quindi ho lavorato principalmente con fonti secondarie di provenienza italiana. Uno degli scopi dell'opera era anche quello di sottolineare l'indimenticabile importanza del genere poliziesco italiano nello sviluppo della letteratura mondiale e di suscitare nel lettore l'interesse per la cultura, le realtà e soprattutto la storia letteraria italiana.

Il secondo e il terzo capitolo sono stati dedicati a i due autori centrali del romanzo poliziesco contemporaneo, Andrea Camilleri e Gianrico Carofiglio. Nei singoli sottocapitoli ho descritto la loro biografia, il lavoro investigativo e il modo in cui entrambi gli autori sono riusciti a imporsi sulla scena letteraria ceca. Nel contesto del giallo italiano contemporaneo, questi due autori sono in un certo modo eccentrici, il che mi ha portato alla loro analisi approfondita. Camilleri è un maestro nel combinare l'italiano classico con il dialetto siciliano originale, e Carofiglio è il padre del sottogenere poliziesco italiano, il cosiddetto legal thriller, un romanzo dell'attuale ambiente legale e giudiziario.

Per entrambi gli autori ho presentato due dei loro romanzi più importanti, che sono stati anche gli unici tradotti in ceco: *Il cane di terracotta* e *La forma dell'acqua* di Camilleri e *Il testimone inconsapevole* e *Le perfezioni provvisorie* di Carofiglio. Ho quindi presentato brevemente i libri e li ho analizzati in base di significato, contenuto e linguaggio. Poi ho scelto un libro per ogni autore, *Il cane di terracotta* e *Il testimone inconsapevole* rispettivamente. Ho strutturato l'analisi di entrambi i romanzi in tre sottocapitoli, in cui ho descritto il significato dell'ambiente, i caratteri dei personaggi principali e i motivi e temi che possiamo osservare in questi due titoli. Ho anche fatto ampio uso di citazioni dirette da entrambi i romanzi per corroborare le mie affermazioni.

Nel quarto e ultimo capitolo della tesi di laurea presentata, mi sono occupato di nuovo dei lavori *Il cane di terracotta* e *Il testimone inconsapevole*, ma questa volta da un punto di vista comparativo. Ho studiato quali elementi letterari hanno in comune e in che modo differiscono l'uno dall'altro. Ho proceduto sistematicamente come nei due capitoli precedenti. Prima mi sono concentrato sulle descrizioni dell'ambiente, poi sui caratteri dei personaggi principali e infine sui motivi e sui temi centrali rappresentati nei due romanzi. È stato interessante scoprire, ad esempio, che i protagonisti di entrambi i romanzi hanno un debole per la buona cucina, e che sia Camilleri che Carofiglio godono nelle descrizioni dettagliate dei singoli piatti. Nell'opera di Camilleri ci sono spesse descrizioni dettagliate del paesaggio tranquillo della campagna siciliana incontaminata dalla civilizzazione, mentre il romanzo di Carofiglio è ambientato in una grande città portuale. Il carattere del protagonista del romanzo *Il cane di terracotta* è stabile e non si sviluppa in alcun modo, mentre il personaggio principale nel titolo *Il testimone inconsapevole* si trasforma psichicamente e fisicamente dall'inizio fino alla fine del libro. (Per maggiori dettagli, vedere il capitolo IV.)

Literatura

BENVENUTI, Stefano, RIZZONI Gianni, *Il romanzo giallo*, storia, autori, personaggi, Mondadori, Milano 1979

BOHADLOVÁ, Kateřina a Alice FLEMROVÁ, ed. *Hořký život: antologie současné italské prózy a dramatu*. Praha: Havran, 2007.

CAMILLERI, Andrea. *Hliněný pes*. Praha: Paseka, 2004. Komisař Montalbano.

CAMILLERI, Andrea. *Il cane di terracotta*. Sellerio, 1996

CAMILLERI, Andrea. *La forma dell'acqua*. Palermo: Sellerio, c1994.

CAROFILIO, Gianrico. *Nevědomý svědek*. Brno: Host, 2012. Detektivní román.

FERRONI, Giulio. *Storia della letteratura italiana*. Milano: Edinaudi, 1991.

LA PORTA, Filippo. *La nuova narrativa italiana: travestimenti e stili di fine secolo*. Torino: Bollati Boringhieri, 1999. Temi (Turin, Italy), 46.

PELÁN, Jiří. *Slovník italských spisovatelů*. Praha: Libri, 2004.

Elektronické zdroje

http://www.vigata.org/altri_autori/cfc_carofiglio.shtml

https://www.corriere.it/19_marzo_19/gianrico-carofiglio-la-versione-di-fenoglio-einaudi-stile-libero-20f063c4-4a6e-11e9-a7a3-5683e4dbacbc.shtml

<https://www.rainews.it/dl/rainews/media/Una-mutevole-verita-intervista-a-Gianrico-Carofiglio-84323327-7013-4888-8ff8-cccc2ea74d5d.html>

<https://www.ilmitte.com/2016/10/germania-il-pubblico-e-molto-bravo-ad-ascoltare-intervista-carofiglio/>

<https://www.letture.org/gianrico-carofiglio-libri/>

<http://www.mangialibri.com/libri/con-i-piedi-nel-fango>

<https://is.muni.cz>, Gianrico Carofiglio – romanzi fra due generi, Veronika Šťastná, 2012

<https://www.facebook.com/acammarina/>

<https://www.tvblog.it/post/1663247/andrea-camilleri-ricordi-omaggi-luca-zingaretti>

<https://urs.ff.cuni.cz/vyucujici/italstina/alice-flemrova/>

https://www.idnes.cz/zpravy/lide-ceska/lide-ceska-prekladatelka-alice-flemrova.A170926_145723_domaci_ale

<https://www.internazionale.it/opinione/giuseppe-rizzo/2015/09/05/andrea-camilleri-90-anni>

https://www.huffingtonpost.it/2017/11/05/andrea-camilleri-le-maggiori-bruttore-della-sicilia-nascono-dallautonomia_a_23267221/

<https://www.ilfattoquotidiano.it/2015/09/06/andrea-camilleri-90-anni-tra-montalbano-critiche-feroci-e-impegno-politico-lucarelli-un-maestro-umile/2011769/>

https://it.wikipedia.org/wiki/Andrea_Camilleri#La_lingua_di_Camilleri

<http://www.rainews.it/dl/rainews/articoli/Montalbano-venti-anni-dopo-21-romanzi-15-milioni-di-copie-vendute-verso-il-miliardo-di-spettatori-Zingaretti-nuova-serie-c1112031-8dfa-495f-9269-6bd7688c2110.html>

http://www.vigata.org/rassegna_stampa/2000/Archivio/Int11_Cam_apr2000_Altri.htm

<https://journals.openedition.org/cej/828#ftn13>

<https://www.ragusaoggi.it/andrea-camilleri-cittadino-onorario-di-gela/>

http://www.vigata.org/rassegna_stampa/1999/Archivio/Int04_Cam_gen1999_Altri.htm

<https://www.centrum-detektivky.cz/recenze/kvety-nad-pekle-ilaria-tuti>

<https://www.centrum-detektivky.cz/italska-detektivka>

<http://www.iliteratura.cz/Clanek/35993/evropska-detektivka-in-In>

fivebooks.com, Massimo Carlotto recommends the best Italian Crime Fiction, interview by Thea Lenadruzzi, 2019

https://www.goodreads.com/book/show/30969.Voice_of_the_Violin, recepcie knihy

<https://magazin.aktualne.cz/kultura/literatura/zemrel-autor-detektivek-o-sicilskem-komisari-andremu-camille/r~76ba4f8ea86c11e993a6ac1f6b220ee8/>

<http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/ZZPREKLADY/totalitalstina.htm>

https://it.wikipedia.org/wiki/Loriano_Macchiavelli#Gialli_con_Sarti_Antonio

[https://it.wikipedia.org/wiki/Gomorra_\(romanzo\)](https://it.wikipedia.org/wiki/Gomorra_(romanzo))

<https://www.europaeditions.com/author/4/massimo-carlotto>

<https://www.fanpage.it>, *I bastardi di Pizzofalcone* di Maurizio De Giovanni, i libri che hanno ispirato la fiction, Laura Chiandoni, 9.10.2018

<http://www.italialibri.net/autori/lucarellic.html>

<http://www.carlolucarelli.net/newpage6.htm>, „*lo scuro prevedo l'arcobaleno*“ di Carlo Lucarelli (1999)

<https://www.sololibri.net/Il-giallo-di-via-Tadino-Crapanzano.html>

https://it.wikipedia.org/wiki/Giorgio_Scerbanenco#Carriera_letteraria

<https://www.repubblica.it/r2->

[fotorep/2017/11/08/news/com_era_dura_la_malavita_milanese-180548241/;](https://www.repubblica.it/r2-fotorep/2017/11/08/news/com_era_dura_la_malavita_milanese-180548241/)

https://it.wikipedia.org/wiki/Criminalit%C3%A0_in_Italia#Piemonte

[https://it.wikipedia.org/wiki/Milano_calibro_9_\(racconti\)](https://it.wikipedia.org/wiki/Milano_calibro_9_(racconti))

https://it.wikipedia.org/wiki/Storia_del_giallo#Dagli_anni_ottanta_ad_oggi

<https://www.linkabile.it/storia-di-francesco-mastriani-il-prim-scrittore-di-gialli-in-italia/>

<http://vcp.e2bn.org/justice/>

https://en.wikipedia.org/wiki/A_Study_in_Scarlet

https://en.wikipedia.org/wiki/The_Murders_in_the_Rue_Morgue#Literary_significance_and_reception

<https://www.ilpost.it/2016/05/02/atlante-investigatori-italiani/>

<http://www.cartesio-episteme.net/cap1.htm>

https://it.wikipedia.org/wiki/Storia_del_giallo

<http://www.sitocomunista.it/rossoegiallo/autori/deangelis.html>

[https://it.wikipedia.org/wiki/Giallo_\(genere\)#Storia_del_giallo](https://it.wikipedia.org/wiki/Giallo_(genere)#Storia_del_giallo)

<https://informareonline.com/maurizio-de-giovanni-racconta-riflessioni-citta-napoli/>

http://www.intralinea.org/specials/article/Riflessioni_intorno_alla_traduzione_del_dialetto_in_letteratura

